

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου 1877
1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησίαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT]

Συνέχεια· ἰδί σελ. 657.

V. ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ.

Ὅταν τὸ ἔθνος πεισθῇ ὅτι μεγάλη τις ἐπιχειρήσεις εἶναι ὠφέλιμος τῇ κοινωνίᾳ, οὐδὲν φυσικώτερον τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν διὰ κοινοῦ ἐράνου. Ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἐξαντλεῖται ἡ ὑπομονή μου ὅταν ἀκούω ν' ἀναφέρωσιν πρὸς ὑποστήριξιν τοιαύτης ἀποφάσεως τὸν οικονομικὸν σολοικισμόν. «Ἄλλως τε εἶναι καὶ μέσον πορισμοῦ ἐργασίας εἰς τοὺς ἐργάτας.»

Τὸ Κράτος ἀνοίγει ἢ ἐπισκευάζει ὁδὸν, οἰκοδομεῖ ἀνάκτορον, δρύσσει διώρυγα, λοιπὸν παρέχει ἐργασίαν εἰς τινὰς ἐργάτας. *Τὸ ὀρώμενον.* Ἀλλὰ διὰ τοῦτου καταδικάζει εἰς ἀργίαν ἄλλους ἐργάτας. *Τὸ μὴ ὀρώμενον.*

Πρόκειται περὶ ὁδῶν. Χίλιοι ἐργάται ἔρχονται πᾶσαν πρωΐαν, ἐπιστρέφουσι πᾶσαν ἐσπέραν καὶ λαμβάνουσι τὰ ἡμερομίσθια τῶν. Ἀναντίρρητον. Ἀλλ' ἂν δὲν εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ὁδὸς, ἂν δὲν εἶχον ψηφισθῇ αἱ ἀναγκαῖαι πιστώσεις, οἱ εὖρωστοι οὗτοι ἐργάται δὲν ἤθελον ἔχει οὔτε τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, οὔτε τὰ ἡμερομίσθια αὐτά. Καὶ τοῦτο ἀναντίρρητον.

Ἀλλ' αὐτὸ καὶ μόνον εἶναι; Πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν, ἐν συνόλῳ, δὲν ἀπαιτεῖται τι ἄλλο; Ἀμὰ τῇ ὑπὸ τοῦ προέδρου ἀπαγγελίᾳ τῆς ἐπισήμου ρήτρης: «Ἡ συνέλευσις παρεδέχθη», τὰ ἑκατομμύρια κατέρχονται ὡς ἐκ θαύματος διὰ μιᾶς τῶν ἀκτίνων τῆς σελήνης, ὡς δι' ὁδοῦ, εἰς τὰ κιβώτια τῶν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείων; Δὲν ἀπαιτεῖται πρὸς συμπλήρωσιν νὰ ὀργανίσῃ τὸ Κράτος τὴν εἰσπραξίν, καθὼς ὀργανίζει καὶ τὴν δαπάνην; Δὲν ἀπαιτεῖται νὰ θέσῃ μὲν τοὺς εἰσπράκτορας εἰς κίνησιν, ν' ἀπαιτήσῃ δὲ παρὰ τῶν φορολογουμένων τὸν φόρον;

Σκέφθητε λοιπὸν καὶ περὶ τῶν δύο ἐπόμενων τοῦ ζητήματος. Παραδεχόμενοι τὸν προσδιορισμὸν, τὸν ὁποῖον τὸ Κράτος δίδει εἰς τὰ ψηφισθέντα ἑκατομμύρια, παραδέχθητε καὶ τὸν προσδιορισμὸν, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ φορολογούμενοι ἤθελον δώσει, ἀλλὰ δὲν δύνανται πλέον, εἰς τὰ ἴδια ἑκατομμύρια. Πότε θέλετε ἐννοήσῃ ὅτι ἡ δημοσία αὕτη ἐπιχειρήσεις εἶναι μετὰλλιον, ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μέρους τοῦ ὁποῖου εἰκονίζεται ἐργάτης

ΤΟΜΟΣ Δ'—1877.

ἐργαζόμενος, μετ' ἐπιγραφῆς: «*Τὸ ὀρώμενον*», καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄλλος ἐργάτης ἀργός, μετ' ἐπιγραφῆς: «*Τὸ μὴ ὀρώμενον*»;

Τὸ σόφισμα, ὅπερ πολεμῶ ἐνταῦθα, εἶναι τοσούτω κινδυνωδέστερον, περὶ δημοσίων ἔργων προκειμένου, ὅσον χρησιμεύει εἰς δικαιολόγησιν τῶν μωροτέρων ἐπιχειρήσεων καὶ ἀσωτειῶν. Ὅταν σιδηρόδρομός τις ἢ γέφυρά τις παρέχῃσι τῷ ὄντι ὠφέλειαν, ἀρκεῖ νὰ ἐπικαλεσθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτὴν τὴν ὠφέλειαν. Ἀλλ' ὅταν οὐδεμίᾳ προξενεῖται ὠφέλεια, τί κάμνουσιν; Αὐτὸ τοῦτο, μυκτηρίζοντες τὴν κοινωνίαν λέγουσι: «Πρέπει νὰ δοθῇ ἐργασία εἰς τοὺς ἐργάτας.»

Καὶ τοῦτο εἰπόντες διατάττουσι σήμερον τὴν κατασκευὴν καὶ αὖριον τὴν καταστροφὴν, δὲν ἠξέσῳ τίνος ἔργου· διότι καὶ ἡ καταστροφὴ παρέχει ἐργασίαν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ μέγας Ναπολέων ἐθεώρει ὅτι ἔπραττεν ἔργον φιλανθρωπίας διατάττων νὰ σκάπτωσι πρῶτον καὶ νὰ γεμίζωσιν ἔπειτα χάνδακας. «Τί σημαίνει, ἔλεγε, τὸ ἀποτέλεσμα; Τὸ οὐσιῶδες εἶναι ἡ διάδοσις τοῦ πλούτου ἐν ταῖς ἐργατικαῖς τάξεσι.» Δὲν προσεῖχεν ὅμως ὅτι ὁ πλοῦτος ἔρχεται ἐξ ἐργασίας χρησίου ἀποτελέσματος.

Ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων πρέπει νὰ ἐξετάζηται. Ἡ ἰδέα τοῦ νομίσματος πλανᾷ. Τὸ νὰ ζητῇται ἡ διὰ χρημάτων συνδρομὴ ὅλων τῶν πολιτῶν, πρὸς ἔργον κοινῆς ὠφελείας, εἶναι πράγματι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ζητῇται ἡ διὰ προσωπικῆς ἐργασίας συνδρομὴ· διότι ἕκαστος διὰ τῆς ἐργασίας του πορίζεται τὰ χρήματα, ἅπερ ὀφείλει νὰ συνεισφέρῃ. Νὰ ἐνώσῃτε ὅλους τοὺς πολίτας, ἵνα τοὺς ὑποχρεώσετε νὰ ἐκτελέσωσι δι' ἀγγραφαῖς ἔργον τοῖς πᾶσιν ὠφέλιμον, ἔχει καλῶς. Ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐνώσετε καὶ ν' ἀπαιτήσετε νὰ κατασκευάσωσιν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ διέλθῃ, νὰ οἰκοδομήσωσιν ἀνάκτορον, ἔνθα οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ κατοικήσῃ, τοῦτο δὲ λόγῳ δῆθεν ὅτι τοὺς προμηθεύετε ἐργασίαν, εἶναι παράλογον. Βεβαίως δὲ θὰ εἶχον δίκαιον νὰ σᾶς εἴπωσιν· «ἡ ἐργασία αὕτη δὲν μᾶς παρέχει καμμίαν ὠφέλειαν»· κάλλιον ἐργαζόμεθα διὰ λογαριασμὸν μας.»

Ὁ τρόπος τῆς διὰ χρημάτων συνδρομῆς καὶ οὐχὶ διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας δὲν μεταβάλλει τὰ γενικὰ ἀποτελέσματα. Μία μόνη

διαφορά υπάρχει μεταξύ των δύο συστημάτων διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας ἢ ζημίας βαρύνει ὅλους, ἐν ᾧ διὰ τῆς εἰς χρήματα καταβολῆς οἱ δημόσιοι ὑπηρετῶν ἀπαλλάττονται τοῦ σχετικοῦ μέρους τῆς ζημίας καὶ ἐπιβρίπτουσιν αὐτὴν πρό- σθετον εἰς τοὺς ἐπιβεβαρημένους ἤδη συμπολί- τας των.

Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σύνταγμα» περιείχετο ἄρθρον, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλέγετο· «Ἡ κοι- νωνία συντρέχει καὶ υποβάλλει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας, ἐπιχειροῦσα διὰ τοῦ Κράτους, διὰ τῶν νομῶν, διὰ τῶν δόμων ἐργα δημόσια, κα- τάλληλα πρὸς ἐνασχόλησιν τῶν ἀργῶν βραχιό- νων.»

Ὡς μέτρον προσωρινόν, ἐν καιρῷ κρίσεως, δριμύως π.χ. χειμῶνος, ἢ μεσολάβησις αὕτη τῶν φορολογουμένων δύναται νὰ ἔχη ἀγαθὰ ἀ- ποτελέσματα. Ἐνεργεῖ τότε ὡς ἐνεργοῦσιν αἱ ἀσφάλειαι. Δὲν προσθέτει θεδαίως τίποτε οὔτε εἰς τὴν ἐργασίαν, οὔτε εἰς τὸ ἡμερομίσθιον· ἀ- φαιρεῖ τούναντίον ἐργασίαν καὶ ἡμερομίσθιον ἐκ τῶν συνήθων καιρῶν, ἵνα πορίσῃ ταῦτα μετὰ ζημίας μὲν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ἐργάτας ἐν χαλεποῖς χρόνοις.

Ἀλλ' ὡς μέτρον διαρκές, γενικόν, συστημα- τικόν εἶναι μυκτηρισμός, ἀντίφασις, εἶναι τὸ φύσει ἀδύνατον. Δεικνύει μὲν θεδικασμένην τινὰ ἐργασίαν, τὸ ὁρώμενον, κρύπτει δὲ πολλὴν ἄλ- λην ἐμποδιζομένην, τὴν μὴ ὁρώμενον.

^{Ἐπεται συνέχεια.}

I. B.

Θεοδώρου Δε Κελδράκη ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

ὑπὸ Σπ. Μηλιαράκη.

Ἡ διασπορά τῶν φυτῶν ἐπὶ τῆς γῆνης ἐπι- φανείας ἔνεκα πολλῶν αἰτίων δὲν εἶνε ἀπαντα- χοῦ ἢ αὐτῆς, οὔτε ἀπανταχοῦ ὁμοιόμορφος. Ἐ- κάστη ζώνη τῆς γῆς ἔχει τὰ ἴδια αὐτῇ φυτά, καὶ διακρίνεται κατὰ τὸν μείζονα ἢ ἐλάσσονα πλοῦτον τῶν ἐπ' αὐτῆς φυομένων φυτῶν, κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν, κατὰ τὸν χρωματισμὸν τῶν ἀνθέων, τὴν ποικιλίαν ἢ ἀφρονίαν τῶν εἰδῶν. Ἀπὸ τοῦ πόλου χωροῦντες πρὸς τὸν ἰσημερινὸν καὶ καταλείποντες τὰ σπανίζοντα, νανοφυῆ, καὶ ἄχροα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνθη φέροντα φυτά τῶν παγερῶν χωρῶν τοῦ βορρᾶ, ἀπαντῶμεν κατὰ μικρὸν μείζονα ἀφρονίαν φυτῶν, μεγάλων κατὰ τὸ ἀνάστημα, φερόντων ἀνθη εὐχροα, μεγαλο- πρεπῆ καὶ ἡδύσμα· ἐπὶ τοῦ ἰσημεριοῦ τέλος αὐ- τοῦ καὶ παρ' αὐτῶ, ἦτοι ἐπὶ τῶν τροπικῶν, εἶνε τὰ φυτά θαψιλέστερον διαδεδομένα καὶ κατὰ μέγεθος καὶ κάλλος πολὺ τῶν ἄλλων διάφορα. Οἱ λειχῆνες τῶν πόλων, αἱ πόαι καὶ τὰ βρύα ἀν- τικαθίστανται αὐτόθι ὑπὸ τῶν ἐρεικῶν, τῶν πετερίδων, τῶν φοινίκων, τῆς ἐλαίας, τῶν εὐ- καλύπτων καὶ τῶν περικαλλοκαύλων ὀρχιδει- δῶν· τὸ ἡλιακὸν φῶς καὶ ἡ ζεῖδωρος θερμότης

μεταβάλλουσι τοὺς χυμοὺς τῶν φυτῶν εἰς τὰ ἡ- δύτερα ἀρώματα καὶ εἰς τὰ λαμπρότερα χρώ- ματα.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν φυτῶν κατὰ τόπους ὁρμηθέντες οἱ βοτανικοὶ διήρσαν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς κατὰ ζώνας, ἀναλόγως τῇ διαίρεσει τῆς γεωγραφίας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ φυτά εἶνε διάφορα, οὐ μόνον κατὰ τὸ γεωγραφικόν πλάτος τῶν ἐφ' ὧν φύονται τόπων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ὕψος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δι' οὗ προσεγγίζουσι καθ' ὁμοιότητα πρὸς τὰ φυτά τῶν ἀρκτικῶν τόπων, διὰ τοῦτο ἐπὶ τινος χώρας ὑψηλῆς ἢ ἐπὶ τινος ὄρους δυνά- μεθα νὰ ἀπαντήσωμεν φυτὰ μὴ ἀνέκοντα ποσῶς εἰς τὴν ζώνην ἐκείνην. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλ- λά καὶ ἄλλα τοπικὰ αἰτία ἐπιδρῶσι διὰ τῆς προσαρμοστικῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ ἐπέδρα- σαν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν φυτῶν τῶν διαφό- ρων τόπων, οἷα εἶνε π.χ. ἡ θάλασσα, ἡ μετριά- ζουσα τὸ δριμύ τῶν ψυχρῶν τόπων, τὰ ὕδατα, τὸ ἔδαφος καὶ ἄλλα πολλά. Ἐνεκα τῶν αἰτίων λοιπὸν τούτων καὶ ὁ χρόνος τῆς βλαστήσεως τῶν φυτῶν, ἢ ἀνθησις καὶ καρποφορία, ἢ φυλ- λοφορία καὶ ἡ φυλλοβολία, διαφέρουσι τὰ μέγι- στα κατὰ τόπους. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ πόσῳ τόπος τις δύναται ἐνίοτε νὰ ἦνε διάφορος ἐτέρου συνόρου, καὶ πόσῳ ἢ σπουδῇ τῶν φυτῶν χώρας τινὸς καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς ἐ- πόψεις εἶνε σπουδαία, οὐ μόνον πρακτικῶς, ἀλ- λά καὶ θεωρητικῶς, ὡς συμβάλλουσα πρὸς κατα- νόησιν τῆς ὅλης χωρολογικῆς τῶν φυτῶν διασπο- ρᾶς καὶ ἐξήγησιν τῶν αἰτίων δι' ὧν προεκλήθη ἡ μεγίστη αὕτη ποικιλία ἀπὸ τῶν ἀπλῶν καὶ πρωτογόνων τύπων κατὰ τὸ μέγα διάστημα τῶν αἰώνων.

Ἐκ τῶν διαφόρων ζωνῶν, εἰς ἃς διηρέθη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ἡ περὶ τὴν Μεσόγειον ζώνη, ὑφ' ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ Ἑλλάς, εἶναι ἡ μάλλον σύμμετρος καὶ σαφέστερον ὁρισμένη. Χειμῶνες ἥπιοι καὶ θέρη σχεδὸν ἄνευ βροχῶν εἰσὶ τὰ κύ- ρια χαρακτηριστικὰ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ κειμένων χωρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδιάζουσα αὕτη τοῦ κλίματος ἰδιότης ἐπέδρασε σπουδαίως καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν τῶν χωρῶν τούτων, καὶ ἡ φυτικὴ αὐτῶν ἱστορία εἶνε ἰδιάζουσα. Ἡ ἐλαία εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτατον αὐτῶν δένδρον· μετ' αὐ- τὴν ἔρχονται τὰ σιτηρά, ἡ ἄμπελος, τὰ κι- τροειδῆ (ἐσπεριδοειδῆ), αἱ συκαί, ὁ βάμβαξ καὶ αὐτὸς ὁ φοῖνιξ καὶ τὸ σακχαροκάλαμον. Ἐτερος ἰδιάζων χαρακτῆρ τῶν χωρῶν τούτων εἶνε καὶ ὁ πλοῦτος αὐτῶν εἰς ἀειφυλλα δένδρα καὶ θά- μνους· διότι αὐτόθι θάλλουσιν ἐς αἰὶ ἡ ῥοδοδά- φνη καὶ ἡ μυρσίνη, ἡ δάφνη, ἡ ἐλαία, αἱ δρυὲς· πρὸς δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀκανθῶν, δι' οὗ καλύ- πτονται αἱ ἀγέωργητοι καὶ ἔρημοι ἐκτάσεις.

Ἀλλ' ὁ χαρακτῆρ οὗτος τῆς φυτικῆς διανο- μῆς δὲν εἶνε καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἀπαν-

ταχοῦ σταθερός. Ἐνεκα τοῦ πλήθους τῶν ὀ- ρέων, τῶν βουνῶν καὶ ὀροπεδίων παρεκκλίνει ὁ χαρακτῆρ τῶν φυτῶν καὶ ῥέπει ἐνίοτε πρὸς ἀ- πομίμησιν τῶν ἀρκτικῶν καὶ ἀλπειῶν χωρῶν. Μόνον τὰ παράλια αὐτῶν περιέχουσιν ὁμοιομορ- φώτερα φυτά, διότι καὶ τὸ κλίμα αὐτῶν ἀπαν- ταχοῦ σχεδὸν εἶνε ἀμετάβλητον.

Ἡ Ἑλλάς, χώρα ἀνήκουσα εἰς τὴν ζώνην ταύτην, διακρινομένη διὰ τὸ μαλακὸν τοῦ κλί- ματος, τὴν ἐκτασιν τῶν παραλίων, τὸ πλῆθος τῶν βουνῶν καὶ λόφων, ἦτο ἐπάναγκας νὰ σπου- δασθῇ καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην τῆς φυτικῆς αὐτῆς γεωγραφίας. Τοῦτο ἐγένετο τὰ νῦν ὡς πρὸς ἓν μόνον αὐτῆς μέρος, τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀττικῆς, ὑπὸ τοῦ κ. Heldreich διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Φυτῶν τοῦ ἀττικοῦ πεδίου».

Τὸ βιβλίον τοῦτο, κατὰ πρῶτον δημοσιευθὲν ὡς ἑ τεῦχος τοῦ γερμανικοῦ περιοδικοῦ τοῦ *Museum «A. i. l. i. n. i. k. a. i. d. r. a. i. t. o. u. e. i. a. u. t. o. u.»* (ἔτος 1877, μηνὶ Ἰουλίῳ), εἶνε προτὴν τρια- κονταετῶν παρατηρήσεων, ἐπιτοπίως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως γενομένων. Ἐπ' αὐτοῦ δὲν σκοποῦ- μεν νὰ γράψωμεν κρίσιν βιβλιογραφικὴν. Τὸ ὀ- νομα τοῦ συγγραφέως, κακτημένου ἤδη φήμην εὐρωπαϊκὴν καὶ αἱ πολυετεῖς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν φυτῶν τῆς Ἑλλάδος ἐρευναὶ καὶ παρατηρήσεις, ὧν μικρὸν ἐξαχόμενον εἶνε καὶ τὸ προκείμενον βιβλίον, εἶνε ἱκανὰ πρὸς δεῖξιν τῆς ἀξίας τοῦ συγγράμματος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πραγματευό- μενον θέμα εἶνε σπουδαῖον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλ- ληνας, τοὺς ἀγνοοῦντας ὁλοσχερῶς τὴν πλου- σίαν πῶς εἰς φυσικοῖς ιστορικὴν πλοῦτον πατρίδα μας, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας, θὰ παραθέσωμεν ἀπλῶς περίληψιν τοῦ περιεχομένου, ὅπως κυρίως δώσωμεν αὐτοῖς ἰδέαν τῆς θέσεως, ἣν ἡ χώρα ἡμῶν κατέχει βοτανικῶς ὡς πρὸς ἄλλας τῆς Εὐρώπης χώρας.

Διὰ τῶν *Φυτῶν τοῦ ἀττικοῦ πεδίου* ὁ συγ- γραφεὺς σκοπεῖ δύο τινὰ· πρῶτον νὰ παράσχῃ ἐν εἰδεί ἡμερολογίου γραφικὴν εἰκόνα τοῦ χρό- νου καὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀνθήσεως ὅλων τῶν ἐπὶ τοῦ ἀττικοῦ πεδίου φυτῶν, τῶν φυομέ- νων ἀπὸ τῶν παραλίων μέχρι τῶν χωρῶν, ἡ- τοι ὀριζοντιῶν ζωνῶν, τῶν κειμένων εἰς ὕψος 2,000 ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἀποκλείει δὲ μόνον τὰ φυτά τὰ φυόμενα ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς Ἀτ- τικῆς, Ὑμηττοῦ, Πεντελικοῦ καὶ Πάρνηθος, ἃν καὶ σημειώσῃ τις ἐν σελίδι 361 ἀναφέρει ὡς ἐν παρόδῳ καὶ τινὰ ἀποκλειστικὰ δένδρα καὶ θάμνους τῆς ζώνης τῆς ἄνωθεν τῶν 2,000 ποδῶν, ἦτοι τὴν *Ἀθήνην* τοῦ *Ἀπόλλωνος* ἐπὶ τῆς Πάρνηθος (ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων ὀρέων τῆς Ἑλλάδος), *Προῦρον* τὴν *ψευδοαρμερικὴν* (εἰδὸς τι ἄγριον βερυκοκκῆς), *Κράταιρον* τὴν *ἐλδρακχίον*, *Βερβερίδα* τὴν *κρησσαν*, *Ἀρκευθον* τὴν *ὑπόπυρρον* κ.τ.λ.

Ἡ γραφικὴ δὲ αὕτη παράστασις, γινομένη κατὰ τὴν εὐθὺς ἐκτιθεμένην νεωτάτην μέθοδον, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπινοηθεῖσαν, παρέχει εἰς τὸν ἀναγνώστην δι' ἐνὸς βλέμματος ταχέως καὶ σαφῶς τὴν εἰκόνα τῆς ἀνθήσεως ὅλου τοῦ ἀτ- τικοῦ πεδίου καὶ ἐκάστου φυτοῦ ἰδίᾳ. Πεντή- κοντα δηλ. σελίδες τοῦ βιβλίου (ἀποτελουμένου ὅλου ἐξ 126) φέρουσιν ἀναγεγραμμένα κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῶν ἐκάστη λατινιστὶ ὅλα τὰ φυτά τῆς πεδιάδος ἡμῶν, ἀνερχόμενα εἰς 1229, κατὰ οἰ- κογενείας τεταγμένα καὶ γένη. Μετὰ τὰ ὀνό- ματα τῶν φυτῶν ἔπονται κάθετοι γραμμαῖ, 12 ἐν ἐκάστη σελίδι, ἐγκλείουσιν ἀνωθεν ἀνὰ δύο τὸ ὄνομα ἐκάστου μηνὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ὅριζον- τίως δὲ καὶ εἰς τὴν σειρὰν ἐκάστου φυτοῦ τέ- μνουσι τὰς γραμμὰς ταύτας ἕτεραι παχείαι, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς καθέτου γραμμῆς τοῦ μη- νὸς καθ' ὃν ἀρχεται ἡ ἀνθησις καὶ λήγουσαι εἰς τὴν τοῦ μηνὸς ἐνθα πύεται. Οὕτως, ὅπως φέρωμεν παράδειγμα τι γνώριμον, μετὰ τὸ λα- τινικὸν ὄνομα τοῦ κοινοῦ *Κυάμου* ἔπεται γραμ- μὴ ὀριζοντιεῖα, παχὺία, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς στή- λης τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου καὶ λήγουσα σχεδὸν εἰς τὸ τέλος τῆς στήλης τοῦ Ἀπριλίου. Ὡστε διὰ μιᾶς βλέπει τις τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀρχε- ται ἡ ἀνθησις τοῦ φυτοῦ τούτου καὶ τὸ ὅλον διάστημα, καθ' ὃ διαρκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλεί- στα φυτά ἀρχοῦνται ἀνθοῦντα σποράδην, ἐν τοῖς περισσοτέροις ἐξ αὐτῶν, ὅπου ἐγένοντο ἐπαρ- κεῖς παρατηρήσεις, σημειοῦται πρὸ τῶν πα- χειῶν γραμμῶν διὰ στιγμῶν καὶ ἡ σποραδικὴ αὕτη ἀνθησις, ἢ μετὰ τὰς παχείας γραμμὰς ἡ σποραδικὴ βραδυτάτη διάρκεια τῆς ἀνθήσεως. Παράδειγμα τι θέλει καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα σαφέστερον. Μετὰ τὸ ὄνομα τῆς κοινῆς λεμο- νέας βλέπομεν ἐν πρώτοις στιγμῇς ἐντὸς τῶν καθέτων ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν τοῦ Μαρτίου εἶτα ἔπεται παχὺία γραμ- μὴ μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν τῆς στήλης τοῦ Ἰου- νίου. Ἐντεῦθεν μέχρι Σεπτεμβρίου ὑπάρχουσι στιγμαί· εἶτα ἔπεται γραμμὴ παχὺία μέχρι τοῦ μέσου τῆς στήλης τοῦ Ὀκτωβρίου, πέραν δὲ ταύτης πάλιν στιγμαί. Ὡστε διὰ τῶν στιγμῶν καὶ τῶν γραμμῶν καταμνησθόμεν, ὅτι ἡ λε- μονέα ἀνθεῖ μὲν καθ' ὅλον τὸ ἔτος σποράδην, ἀλλ' ὅτι δύο εἰσὶν οἱ χρόνοι τῆς ἀθρόας, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῆς ἀνθήσεως, ὁ χρόνος ἀπὸ τῶν μέ- σων τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ἰουνίου καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρις Ὀκτωβρίου (μεσοῦντος). Ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἀνθησιν τῶν φυτῶν τῆς Ἀττικῆς.

Δεύτερον δ' ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς τὰ φυτά ταῦτα γεωγραφικῶς, συγγράμνων αὐτὰ καὶ ὡς πρὸς ἄλλας τῆς Εὐρώπης χώρας καὶ ὡς πρὸς τὰς διαφόρους καθ' ὕψος ζώνας αὐτῆς ταύτης τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ τῇ Ἀττικῇ φυομένων

φυτῶν, ἥτοι ἡ χλωρίς αὐτῆς, ἀνήκει εἰς τὴν ἀείφυλλον ζώνην τῶν περὶ τὴν Μεσόγειον χωρῶν, ὡς χακτηρίζεται, ὡς εἶδομεν, ἡ ἐλαία. Ἡ χλωρίς αὕτη λοιπὸν ἐν συνόλῳ δὲν διαφέρει τῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, Σαρδοῦς, Σικελίας, Ἰσπανίας, οὐδὲν φυτὸν ἰδιαίτερον χαρακτηρίζει αὐτήν, ὅσα ἀπαντῶσιν ἐνταῦθα δὲν διακρίνονται δι' ἰδίων καὶ ἐμφανῶν χαρακτῆρων, καὶ ὅσα δὲ ἀντικαθιστῶσι φυτὰ τῶν ἄλλων χωρῶν εἰς λίαν συγγενῆ καὶ ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα. Ταῦτα δὲ λέγοντες δὲν νοοῦμεν τὰς ὑψηλὰς τῆς Ἀττικῆς ζώνας, οἷον τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς Πάρνηθος, τοῦ Πεντελικοῦ κ.τ.λ., ὧν ἡ διάκρισις εἶνε καταφανής, διότι εἴπομεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς περιωρίσθη μόνον ἐπὶ τῶν ζωνῶν τῶν κάτω τῶν 2,000 ποδῶν κειμένων. Ταύτας λοιπὸν ἐξετάζων διαίρει εἰς 3 μέρη:

Α' Εἰς τὴν παράλιον ζώνην· δηλ. τὸν ἀμμώδη αἰγιαλόν, τὰ ἐλώδη ἀλίπεδα, οἷα τὸ Φαληρικόν, τὸ Πειραικόν, τὸ Ἐλευσίνιον, τὸ κατὰ μῆκος τοῦ Μαραθῶνος, καὶ τὴν μικρὰν ἔκτασιν παρὰ τῷ Πόρτο-Ράφτῃ.

Β' Εἰς τὴν ζώνην τῶν πεδίων· ὅχθους ποταμῶν καὶ πυθμένας κοιλάδων, ἀγροὺς σπειρομένους, ἀγροὺς ἀργοὺς καὶ ἐκτάσεις ἀγεωργήτους. Κυριώτερα δὲ πεδία εἰς 4· τὸ τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Ἐλευσίνιον ἢ Θριάσειον, τὸ τῆς Μεσογαίας καὶ τὸ πεδίων τοῦ Μαραθῶνος, τὸ μικρότερον πάντων.

Γ' Εἰς τὴν ζώνην τῶν ξηρῶν καὶ πετρωδῶν λόφων, διήκουσαν εἰς ὕψος 2,000 ποδῶν, τὴν περιλαμβάνουσιν τὰ κοινῶς καλούμενα ξηροβούνια, ἥτοι τοὺς φρυγανοβριθεῖς λόφους καὶ τὰς νάπας τῶν κοιλάδων (λόγγους). Ἐνταῦθα ὑπάρχουν οἱ Λυκαβηττοί, τὰ Τουρκοβούνια, ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ λόφος ἐφ' οὗ ἵσταται τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, αἱ ὑπώρειαι τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅλος ὁ Κορυδαλλὸς καὶ τὸ Αἰγάλεων, αἱ ὑπώρειαι τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Πεντελικοῦ, ἡ ὅλη Λαυρεωτικὴ μετὰ τῶν λόφων καὶ βουνῶν αὐτῆς, τὸ ὄρος Κέρατα παρὰ τῇ Ἐλευσίνι, ἡ νῆσος τῆς Σαλαμῖνος κ.τ.λ.

Ἀλλ' ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν ζωνῶν φύονται καὶ φυτὰ τινὰ κοινὰ εἰς ἀπάσας ἢ εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν. Τοιαῦτα δὲ εἶνε ἰδίως ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, τὰ ὄσπρια, αἱ ὀπῶραι, εἶδη τινὰ φυτῶν κατὰ τὰ παρόδια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ ὄρια τῶν ἀγρῶν φυόμενα, ἐπὶ τῶν βράχων, ἐπὶ τῶν τοίχων ἐπὶ τῶν παρὰ τὰ χωρία καὶ τὰς κώμας ἀγρῶν, ἐπὶ τῶν χαλίκων· τέλος δὲ καὶ ἐντὸς τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν, ῥυάκων, λιμνῶν καὶ ἀλατούχων ὑδάτων, ἐν τῇ θαλάσσῃ κ.τ.λ. Ταῦτα πάντα ἀπαρτίζουν ἴδιον τμήμα.

Κατὰ τὴν διαίρεσιν λοιπὸν ταύτην ἐξετάζονται καὶ ἀναγράφονται τὰ φυτὰ τῆς Ἀττικῆς ἐν σειρᾷ. Τὰ συνηθέστερον δὲ ἀπαντῶντα καὶ δίδοντα ἰδιάζουσάν πως χοροῖαν ἢ τόρον εἰς τὴν ἀττικὴν χλωρίδα σημειοῦνται πλαγίως δι' ἄστε-

ρίσκου, ὅπως καὶ τὰ ὅλως ἰδιάζοντα ἐν γένει εἰς τὴν ἑλληνοανατολικὴν χλωρίδα διὰ ἰδίου γράμματος Γ.

Μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν ἐκάστης ζώνης, ἣν παραλείπομεν, ὡς παρατεταμένην εἰς μῆκος καὶ διαφέρουσιν ἀποκλειστικῶς τοὺς περὶ τὴν φυσιογραφίαν ἀσχολουμένους, ἔπεται σύγκρισις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιαζόντων τῇ ἑλληνοανατολικῇ χλωρίδι φυτῶν μετὰ τῶν ὁμοίων τῇ μεσημβρινῇ (ἰδίως περιμεσογαίῳ), τῇ μέσῃ, εἰς τινὰς δὲ περιστάσεις καὶ αὐτῇ τῇ βορείῳ Εὐρώπῃ. Ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης, ἣν διευκολύνει πῖναξ στατιστικῆς παρατιθέμενος, ἐξάγεται, ὅτι ὅπως καὶ εἰς ὅλην τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα αἱ κάτω τῶν 2,000 ποδῶν ζωναι, συγκρινόμεναι κατὰ τὸν σχετικὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδιαζόντων αὐταῖς εἰδῶν πρὸς τὰς τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ὁμοιάζουσι τὰ μέγιστα μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι τὰ ὅλως ἰδιάζοντα τῇ χλωρίδι ἡμῶν εἶδη εἰσὶν ὀλίγιστα. Ἐὰν ὅμως συγκρίνωμεν πρὸς ἀλλήλας τὰς καθ' ἑκάστα τῆς Ἀττικῆς ζώνας ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν ἰδιαζόντων εἰδῶν, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ὁ μείζων αὐτῶν ἀριθμὸς φύεται ἐπὶ τῶν ὁρεινῶν ζωνῶν. Ἐκ τῶν σκιαδιασθῶν π. χ., ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται τὰ 171, ἴδια ἑλληνοανατολικά εἶδη εἶνε 67· τούτων 33 μὲν φύονται ἐπὶ τῶν ὁρέων (ἔνω τῶν 2,000 ποδῶν), 15 δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Ἀττικῆς, δηλ. 22 0]0. Ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς Ἀττικῆς συγκρίνοντες τὰς ζώνας εὐρίσκομεν, ὅτι αἱ νάπαι καὶ οἱ φρυγανοβριθεῖς λόφοι, αἱ βράχοι καὶ οἱ ἐλαϊῶνες ἐξέχουσιν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἰδίων εἰδῶν τῶν φυτῶν, καὶ ὅτι ὁ χαρακτὴρ οὗτος τῆς φυτικῆς διασπορᾶς εἶνε κοινὸς οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ καθ' ὅλην τὴν περὶ τὴν Μεσόγειον μεσημβρινὴν Εὐρώπην. Ἐξ ἐναντίας δὲ τὰ μέρη ἔνθα φύονται ὀλιγώτερα μὲν ἴδια φυτὰ, πλῆθος δὲ κοινῶν μετὰ τῶν τῆς βορείας καὶ μέσης Εὐρώπης εἰς τὰ ἀλίπεδα καὶ αἱ ποτάμια ὄχθαι, διότι ἐνταῦθα τὰ φυτὰ εὐρίσκουσιν ὁμοίαν πῶς συνθήκας πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν, οἷας καὶ εἰς τὰς βορείους χώρας, τὴν σκιάν καὶ τὴν ὑγρασίαν.

Τὴν σύγκρισιν ταύτην ἀκολουθεῖ πῖναξ παραβίων τὰς οἰκογενείας τῶν φυτῶν τῆς ἀττικῆς χλωρίδος κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως. Οὕτω μακρὰνόμεν π. χ. ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν ῥοδοειδῶν περιέχει ἐν Ἀττικῇ 9 εἶδη· ἐκ τούτων οὐδὲν ἀνθεῖ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι Φεβρουαρίου. Κατὰ Μάρτιον ἀνθοῦσι 2, κατ' Ἀπρίλιον 3, Μάιον καὶ Ἰούνιον ἀνά 5, Ἰούλιον 4, Αὐγούστον 2, Σεπτέμβριον 1 καὶ Ὀκτώβριον 1. Ὡς ἐκ τοῦ πίνακος τούτου, χρησιμεύοντος καὶ ὡς ἀνακεφαλαιώσεως τοῦ ἡμερολογίου τῆς ἀνθήσεως, περὶ οὗ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν τὰ δέοντα, δύναται τις νὰ ἴδῃ οὐ μόνον τὸν χρόνον τοῦ

ἐτους, καθ' ὃν οἰκογένειά τις διατελεῖ εἰς τὸ ἀκρότατον ὄριον τῆς ἀνθήσεως κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκογενείας ἐκεῖνας, αἵτινες σχετικῶς πρὸς ἀλλήλας κατέχουσι τὸ ἀκρότατον ὄριον τῆς ἀνθήσεως κατὰ τοὺς διαφόρους μῆνας καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου διευκολύνεται τὰ μάλιστα ἡ σύγκρισις τῶν φυτῶν τῆς ἀττικῆς χλωρίδος μετὰ τῶν τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χαρακτὴρ τόπου τινὸς ἐκφράζεται κυρίως διὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ φυομένων δένδρων καὶ θάμνων, ἰδιαίτερα τις μελέτη ἐπ' αὐτῶν ἦτο ἀναγκαία, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος αὐτῶν, τοὺς τόπους ἐν οἷς φύονται καὶ τὴν εὐχυσίαν, ἥτις “ἐνεκα τοῦ αὐχμηροῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ξηροῦ κλίματος τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶνε ὅσῳ ἐν ἄλλαις χώραις ἀνεπτυγμένη.”

Τὰ δένδρα ἐν Ἀττικῇ εἰσὶν ὀλίγα· οἱ θάμνοι εἰσὶ πλείονες. Μᾶλλον δένδρῳδες εἶνε ἡ παράλιος ζώνη, οἱ παρόχθιοι τῶν ποταμῶν τόποι, οἱ πυθμένες τῶν κοιλάδων καὶ αἱ κατώταται ὑπώρειαι τῶν ὁρέων. Ἀγρία δένδρα δὲ φύονται ἐπ' αὐτῆς τὰ ἑξῆς:

Κερκίς ἡ κερατώδης (κοινῶς κουτσουκιά), Κερωγία ἡ γρησία (κ. ξυλοκερατίζ), Ἀπίος ἡ ἀμυγδαλοειδής (κ. γκοριτζιά), Ἐλαία ἡ εὐρωπαϊκὴ ἥτοι ἀγριέλαιος (κ. ἀγριοελιά) καὶ ἡ ἡμερος (κ. ἐληά), Ἐλαταγρος ἡ στερόφυλλος (κ. ἀγρία τσιντζιφιά), Ἀφρη ἡ γερραία (κ. δάφνη, βαυχή), Ἀγριερός ἡ λευκὴ (κ. λεύκα), Πλάτανος ὁ ἀνατολικός (κ. πλάτανος, πλάτανι), Συκὴ ἡ καρυκὴ, ἀγρία (κ. ἀγρία συκὴ), Κελτὶς ἡ μεσημβρινή (κ. μικροκουκίς ἢ μελικουκιά ἢ κουτσουκλιά), Γαῦρος ἡ δουτέριος (κ. σκυλόγαυρος), Ἀρὺς ἡ τοῦ Δαλεχαμπίου (κ. δένδρον, ἀγρία βελανιδιά), Ἀρὺς ἡ μακρολεπίς (κ. ἡμερὴ βελανιδιά), Ἀρ. ἡ ἀρία (κ. ἀρία), Ἀρὺς ἡ καλλιπριος (κ. πουρνάρι ἢ πρινᾶρι), Πίτυς ἡ χαλέπιος (κ. πεύκος), Πίτυς ἡ κωροφόρος (κ. κουκκουναρηά).

Ἐκ τῶν 17 τούτων ἀγρίων δένδρων ἡ ἀγρία ἐλαία καὶ ἡ χαλέπιος πίτυς εἰσὶ τὰ πολυπληθέστερα, σχηματίζοντα τῇδε κακεῖσε μικρὰ δάση καὶ ἄλση. Ἐν δὲ καὶ μόνον, Ἀρὺς ἡ μακρολεπίς, ἀνήκει ἰδίως εἰς τὴν ἑλληνοανατολικὴν χλωρίδα. Τέλος δὲ 7 μόνον εἰσὶν ἀείφυλλα.

Ἐκ δὲ τῶν θάμνων, οἵτινες ὡς εἶδομεν εἰσὶ πολυπληθέστεροι (45), ἀπαντῶσιν ἐνταῦθα Ἀγάριος ἡ κάκισμος (κοινὸν ὄνομα δὲν ἔχει, ἀλβανιστὶ Ζόιγερ), Σπάρτον τὸ γνήσιον (κ. σπάρτα), Καλυκοτόμος ἡ λαχανώδης (κ. ἀσπάλαθος).

1. Οὕτως ὀνομάσμεν τὴν Quercus ilax, πεσιθίντες ταῖς παρατηρήσεσι τοῦ συγγραφέως ἐν ἑτέρῳ αὐτοῦ συγγράμματι (Die Nutzpflanzen Griechenlands σελ. 17 ἐν σημ. καὶ σελ. 69) περὶ τῆς ταυτότητος αὐτῆς μετὰ τῆς τοῦ Θεοφράστου ἀρίας, ἐναντίον τῆς γνώμης, ὅτι ἀρία εἶνε ἡ Sorbus Graeca.

ἐν Κρήτῃ), Μηδικὴ ἡ δεινροειδής, Κολουτέα ἡ δεινροειδής (σπανία), Κορωνανθής ἡ ἡμεροειδής, Κορωνανθής ἡ γλαυκή, Ἀμυγδαλὴ ἡ κοινὴ (κ. πικροαμυγδαλή), Ροδὴ ἡ κυνδόβατος (κ. ἀγρία τριανταφυλλιά), Ροδὴ ἡ ἀείφυλλος (κ. ἀγρία τριανταφ.), Βάτος ἡ πιλώδης (κ. βάτος), Βάτος ἡ χαρίεσσα (κ. βάτος), Κράταιρος ἡ μονόπερος (κ. μουμουτζυληά ἡ δξύακανθα), Μύρτος ἡ κοινὴ (κ. μυρτιά, μυρσίνη), Πιστάκη ἡ μαστιχοφόρος, ὁ Σχῆνος τῶν ἀρχαίων (κ. σχῆνος), Πιστ. ἡ τερέβινθος (κ. κοκκορετσά), Ροδὸς ὁ κότιρος (κ. χρυσόξυλον), Εὐφρόδιον τὸ δεινροειδές (κ. φλωμός), Ράμος ὁ Ἑλληγικός (κ. μαυραγκιθιά), Ταμαρίσκος ἡ ἀμπένειος, ἡ Μυρίκη τοῦ Διοσκουρίδου (κ. ἀρμυρέκη καὶ μυρέκη), Ταμ. ἡ μικρανθής, Κίστος ὁ Μομπελιανός (ἀλβ. μογκορίτς), Κισσὸς ὁ κοινός (κ. κισσός), Ἐρεϊκή ἡ δεινροειδής (κ. ῥεῖκι), Κόμαρος ἡ οὐναρος (κ. κουμαρηά), Κόμαρος ἡ ἀνδράχτειος (κ. ἀγρία κουμαρηά), Κόμαρος ἡ μεσάκουσα, Στύραξ ὁ φαρμακευτικός (κ. ἀγρία κυδωνιά, ἐν Κρήτῃ ἀστύρακος), Λύκιον τὸ μεσημβρινόν (κ. ῥάμνον), Σφαιριανθές [Globularia] τὸ ἄλινον (κ. τῆς προβατίνης τὸ χορτάρι), Ἀγρος ὁ γνήσιος ἡ λυγός (κ. λυγαρηά), Φλομὶς ἡ καρπώδης (κ. σφάκκ), Πράσιον τὸ μεῖζον, Νήριον τὸ κοινόν (κ. πικροδάφνη), Ἐλαία ἡ εὐρωπαϊκὴ ἡ ἀγρία (κ. ἀγριοελιά), Φιλλυρέα ἡ μέση (κ. φιλική), Φιλλυρέα ἡ πλατύφυλλος, Λοικέρη ἡ ἐτρουσκική (κ. ἀγριοκλήμα), Ἀτράφαξις τὸ ἄλινον, Ἰτέα ἡ εὐθραυστος (κ. ἰτηά), Ὀστρέα ἡ ζυγοφυλλος (κ. γαῦρος), Ἀρὺς ἡ κοκκοφόρος (κ. πουρνάρι), Ἀρκευθος ἡ οὐκὲνδρος (κ. κέντρος), Ἀρκευθος ἡ φοινικὴ (κ. κέντρος), Σμιλαξ ἡ τραχεῖα (κ. ἀρκοδόβατος), Χαμαιπύκη ἡ ἀλπίος.

Ἐκ τούτων ὅλων οἱ πλείστοι (29) φύονται ἐπὶ τῶν νηπῶν καὶ τῆς ζώνης τῶν λόφων. Πολυπληθέστεροι δὲ εἰσὶ δύο, ὁ λιγὸς καὶ ἡ πικροδάφνη, ἰδίως δὲ ἡ δευτέρα, ἥτις «διὰ τῶν ἐρυθρῶν αὐτῆς ὠραίων ἀνθέων ἀνεψύχει τὸ ὄμμα ἐν μέσῳ τῆς αὐχμηρότητος τῶν παρακειμένων ξηροβούνων».

Ἰδιαίτερον λόγον ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς καὶ περὶ τῶν ἀκανθῶν, τῶν φυομένων ἐφ' ὅλων τῶν ἀγρῶν ἀγρῶν, τῶν παροδίων μερῶν, ὁχθῶν κτλ. ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου φθίνοντος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ἰουνίου. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἴπομεν ἤδη, φυτὰ τινὰ χαίρουσι φόμενα εἰς ὅλας τὰς ζώνας, καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους εἶνε κοινότατα, καταριθμοῦνται καὶ ταῦτα ἰδιαίτερος μετὰ τῶν ἀναγκαίων παρατηρήσεων καὶ πληροφοριῶν π. χ. περὶ τοῦ κοινοῦ Χαμαιμήλου ἀναγινώσκοντες «ἀπαντᾷ κατὰ τὸ ἔαρ ἐφ' ὅλων τῶν ὁδῶν, ἐπὶ τῶν ἀγρῶν καὶ πεδίων, καλύπτει αὐτὰ ἐνίοτε πυκνῶς, σχηματίζον πόαν παχεῖαν. Ἐξανθεῖ ἰδίως τὸν Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον, κατασπαράσσον ὅμως ἀρχεται ἐξανθεῖν ἀπὸ τοῦ

Ἰανουαρίου· εἰς ἐφύδρα δὲ μέρη ἐξανθεῖ ἐνίοτε καὶ τὸ θέρος. Τὸ ἑλληνικὸν χαμαίμηλον ἔχει δ-σμήν εὐάρεστον λίαν καὶ πολὺ ἐλάττωμα πικρό-τητα κατὰ τὴν γεῦσιν ἢ τὸ τῶν ἄλλων χω-ρῶν τῆς Εὐρώπης».

Τοιαύτας πληροφάνειας μανθάνομεν καὶ περὶ τοῦ Εὐζώμου (κ. ῥόκας), τῆς Ἀρθεμίδος, τῆς Ἀ-νεμώνης, τοῦ Καρδάμου κ.τ.λ.

Ἄλλ' ἡ εἰκὼν τῆς ἀττικῆς χλωρίδος ἠθελεν εἶσθαι ἀτελής ἄνευ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν τα-κτικῶς καὶ κυρίως γεωργουμένων ἡμέρων φυτῶν. Διὸ δίκην προσθήκης ἀφιεροῖ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀττικῆς χλωρίδος 26 σελίδας πρὸς τοῦτο. Ἐ-πειδὴ δὲ ἐνταῦθα περιλαμβάνονται τὰ σπου-δαϊότερα καὶ ὠφελιμώτερα φυτὰ, νομίζομεν κα-λὸν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου νὰ παρατείνωμεν ἐκτενέστερον τὸν λόγον, παρενέιροντες, ὅπου δεῖ, καὶ αὐτολεξεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως γεγραμ-μένα.

Ἐπὶ συνέχῃ.

Ἡ ἐπομένη διατρεχὴ ἀπηγγέλλη ἐν τῷ Πολυτεχνεῖω τὴν 26 Σεπτεμβρίου ἐν. ἔτ. ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Γ. Μίν-δερ, κατὰ τὴν ἐνερῆν τοῦ μαθητάτος τῆς στενογραφίας, ἐστενογραφηθῆ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σ. Φ. Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Μετὰ μακρὰν πάροδον ἐτῶν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1866, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐμὸς πατήρ, ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν στε-νογραφίαν καὶ διδάξας αὐτήν, ἐπαύθη ἀπὸ τῆς θέσεως καθηγητοῦ τῆς στενογραφίας ἐν τῷ Πο-λυτεχνεῖω, ἥδη ἡ τέχνη τῆς στενογραφίας ἐπα-ναφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἑδραν.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶ εἰς βραχεῖαν τινὰ ἀφήγησιν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ταύτης παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις, θεωρῶ καθήκον ἱε-ρὸν νὰ εὐχαριστήσω τὸν Βασιλέα ἐπὶ τῷ ἐμῷ διορισμῷ καὶ τὴν Βουλὴν, ἣτις προθύμως καὶ ὁ-μοψύχως ἐδέχθη τὴν πρότασιν περὶ ιδρύσεως τῆς ἑδρας ταύτης.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς στενογραφίας ἀπεδόθη ὑπὸ τινων, ἀρεσκομένων πᾶσαν ἐφεύρεσιν τῶν νεω-τέρων χρόνων ν' ἀνάγῃ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, εἰς ἐποχὴν ἀπομεμακρυσμένην, καθ' ἣν οὔτε σκέψις περὶ αὐτῆς ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ οὔτε ἀναγκαῖα ὑπῆρχεν. Ἐστηρίχθησαν δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης τῶν εἰς εἰκασίας, αἴ-τινες κατέπεσαν ἅμα λογικώτερον ἐξητάσθη-σαν. Ὁ Γαβελσβέργερ, ὁ ἐφευρετὴς τοῦ συστή-ματος τὸ ὁποῖον εἶναι ἥδη παρ' ἡμῖν ἐν χρή-σει, ἀναβιβάζει τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς στενο-γραφίας εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους· προσθέ-τει δὲ, ὅτι ὁ Ἑρξὴς εἶχε στενογράφους, τοὺς ὁ-ποίους ἐχρησιμοποιοῖ πρὸς ταχύτεραν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν αὐτοῦ. Ὑποστηρίζει δὲ τοῦτο στηριζόμενος εἰς χωρία τοῦ Ἡρόδοτου, ἐν τοῖς ὁποίοις γίνεται λόγος περὶ «γραμματιστῶν».

Τὰ χωρία ὅμως ταῦτα δὲν ἔχουσι τοιαύτην ἐν-νοιαν. Ὁ αὐτὸς υποστηρίζει, ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἦτο κάτοχος τῆς στενογραφίας, στηριζόμενος εἰς δύο χωρία τοῦ Διογένητος Λαερτίου, ἐξ ὧν τὸ πρῶ-τον λέγει, ὅτι ὁρῶμεν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Σωκράτους εἰς τὸν Ξε-νοφῶντα, ὁ ὁποῖος «πρῶτος ὑποσημειώσας μενος τὰ λεγόμενα εἰς ἀνθρώπους ἤγαγεν.» Τοῦτο λοι-πὸν τὸ ὑποσημειώσας μενος διὰ βεβαιωμένης ἐρ-μηνείας πρὸς παθεῖ νὰ παραστήσῃ ὡς σημαῖνον καταγραφὴν στενογραφικὴν ἢ ταχυγραφικὴν τῶν λόγων τοῦ Σωκράτους. Τὸ δεύτερον χωρίον εἶ-ναι ὅτι «Σίμων Ἀθηναῖος σκυτοτόμος» αὐτός ἐρχομένου Σωκράτους ἐπὶ τὸ ἐργαστήριον καὶ διαλεγόμενου τινὰ ὧν ἐμνημόνευεν ἐποιεῖτο...»

Ἀμφότερα ὅμως τὰ χωρία ἐξ ἀπλῆς ἀνα-γνώσεως μαρτυροῦσιν, ὅτι πᾶν ἄλλο ἐννοοῦσιν ἢ στενογραφικὴν καταγραφὴν, οἷον ἐννοοῦμεν σή-μερον. Ἐχομεν δὲ καὶ σπουδαῖα ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὸ ἐναντίον. Ἦτο βεβιαῖος ἀδύνατον νὰ μὴ γίνηται λόγος οὐδ' αὖτ' αὐτῶν ἀρ-χαίων συγγραφέων περὶ ἐπιστήμης, ἣτις το-σαύτην ἠθελεν ἐξασκεῖ ἐπιβρόχῃ ἐπὶ τοῦ δημο-σίου βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅπου τοσαύ-την ἀξίαν καὶ σημασίαν εἶχεν ἡ ῥητορικὴ, τῆς ὁποίας ἡ στενογραφία εἶναι ἡ πιστοτέρα ἀκό-λουθος. Πρὸς τοῦτοις αὐτοῖς ὁ Θουκυδίδης ὁμο-λογεῖ, ὅτι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους περιέχει ἡ ἱ-στορία αὐτοῦ, δὲν ἦσαν γεγραμμένοι ἀκριβῶς, ὡς ἐλέγχθησαν, διότι ἦτο δύσκολον νὰ κρατη-θῶσιν ἀπὸ μνήμης· ἐὰν δὲ ἦτο γνωστὴ ἡ στε-νογραφικὴ τέχνη, ἠθελεν εἶσθαι εὐκολον εἰς αὐ-τὸν νὰ ἔχῃ αὐτολεξεῖ τοὺς λόγους, καὶ δὲν δυ-νάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ἀνὴρ τόσον ἔξοχος, ἦτο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπάρξεως τέ-χνης τοσοῦτον σπουδαίας. Τέλος οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ἑλλησι γίνεται λόγος περὶ στενογραφίας, ἐνῶ μετέπειτα παρὰ τοῖς Ῥω-μαίοις, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος, πολλά-κις μνημονεύονται στενογράφοι.

Πρέπει ὅθεν ἀλλαχοῦ νὰ ζητήσωμεν τὴν πρῶ-την βάσιν τῆς στενογραφίας. Εὐρίσκομεν δὲ ταύ-την ἀλανθάστως παρὰ Ῥωμαίοις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος. Καὶ πρῶτον εὐρίσκομεν ἔχῃ αὐτῆς ἐπὶ τῆς γνωστῆς ἱστορικῆς συνωμο-σίας τοῦ Κατιλίνα, ὅτε ὁ Κάτων ἐν τῇ γερούσιᾳ ἠγόρευσε κατ' αὐτοῦ ἀντικρούων τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, τὸν τότε πραίτορα, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ μετατρέψῃ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατηγορηθέντων ὁπαδῶν τοῦ Κατιλίνα εἰς ἰσόβια δεσμῶ. Ὁ λόγος, ὃν ἐ-ξεφώνησεν ὁ Κάτων ἐν τῇ περιστάσει ἐκείνῃ, διεσώθη διὰ τῆς στενογραφίας, ὡς διηγέται ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος λέγει «τοῦτον μόνον, ὃν Κάτων εἶπεν, διασώζεσθαι, φασί, τὸν λόγον, Κικέρωνος τοῦ ὑπάτου τοὺς διαφέροντας δέξυτῃτι τῶν γραφῶν σημεῖα προδιδόντος ἐν μικροῖς

καὶ βραχεῖσι τύποις πολλῶν γραμμάτων ἔχοντα δύναμιν, εἴτ' ἄλλον ἀλλαχόσε τοῦ βουλευτηρίου σποράδην ἐμβολόντος.» Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πλουτάρχου φαίνεται, ὅτι αὐτὸς ὁ Κικέρων ὑπῆρξεν ὁ διδάξας τοὺς ἱκανωτέρους τῶν γρα-φῶν «σημεῖα ἔχοντα ἐν μικροῖς καὶ βραχεῖσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν.» Ἄλλ' ὁ-μως γνωρίζομεν, ὅτι παρὰ Ῥωμαίοις τὰ ἔργα καὶ κατορθώματα τῶν δούλων καὶ τῶν ἀπελευ-θέρων ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν. Ὁ Κικέρων βεβιαῖος ἦτο προστάτης τῆς νέας ταύ-της ἐπιστήμης, διότι ἔβλεπε τὴν χρησιμότητα αὐτῆς. Ἄλλ' ἐφευρέτης αὐτῆς ἦτο ὁ Τίρων, περὶ τοῦ ὁποῖου ὡς τοιούτου ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω ὀλίγας λέξεις. Ὁ Τίρων ἐγεννήθη τὸ ἔ-τος 103 π. Χ. ἐν Ἀρπίνῳ ἐπὶ τοῦ κτήματος τοῦ Ῥωμαίου ἱππότη Μάρκου Ἰουλίου Κικέρω-νος ὑπὸ Ῥωμαϊκῆς δούλης, καὶ ἦτο ὀλίγα ἐπο-μένως ἔτη νεώτερος τοῦ δμῶνίμου ἐνδόξου υἱοῦ τοῦ ἱππότη, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κτήματος τὸ 106. Ἐν τῷ νεαρῷ δούλῳ ἀνε-πτύχθη τάσις πρὸς μάθησιν τοιαύτην, ὥστε ὁ κύριος αὐτοῦ διέαξε νὰ ἐκπαιδευθῇ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐ-οῦ, παρὰ τῷ ὁποίῳ, ἕνεκα τῶν πολ-λῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, ἔλαβε ταχέως τὴν θέσιν φί-λου, ὥστε ὁ Κικέρων ἐν ἐπιστολαῖς τὸν ὀνομά-ζει suus, ἰδικόν του, ἀποδίδων αὐτῷ οὕτω τι-μὴν, ἥς μετεῖχε μόνον ἡ σύζυγος καὶ ἡ θυγά-τηρ αὐτοῦ. Ἡ φιλικὴ αὕτη ἐγένετο ἔτι στενω-τέρη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅτε ὁ Τίρων μετέβη εἰς τὴν κυριότητα τοῦ υἱοῦ Κι-κέρωνος. Ὅτε ὁ Κικέρων ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐξο-ρίας, ἥς μετεῖχε καὶ ὁ Τίρων, τὸν ἀντήμειψε διὰ τῆς manumissio, τῆς χειραφετήσεως. Ὁ δὲ Τίρων ἀκολουθῶν τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθιμον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐλάμβανεν ὁ ἀπελεύθερος τὸ ὄνομα τοῦ πρώην κυρίου αὐτοῦ, ὀνομάσθη ἐκτότε Μάρκος Ἰούλιος Τίρων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν τῇ ἐξορίᾳ διαμονῆς, φαίνεται, ὅτι ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις τοῦ στενογραφικοῦ αὐτοῦ συ-στήματος, τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἤρχισε καὶ διδά-σκων καὶ διαδίδων· διότι τὸ ἔτος 52 π. Χ. γί-νεται κατὰ πρῶτον μναῖα ἀριθμοῦ στενογράφων ἱκανῶν ἐν Ῥώμῃ. Στενὴ φιλικὴ ἦν ὡς τοὺς δύο ἄνδρας, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διασωθείσης ἀλ-ληλογραφίας αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς φρον-τίδος, ἣν ἔλαβεν ὁ Κικέρων κατὰ τὴν μακρὰν ἀσθένειαν τοῦ Τίρωνος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος τῇ 15 μαρτίου τοῦ ἔτους 44 ὁ Κικέρων, μὴ εὐρίσκων πλέον ἀσφαλὴ τὴν πόλιν, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ, ὅθεν ἀπέ-στειλε τὸν Τίρωνα εἰς Ῥώμην, ἵνα στέλλῃ αὐτῷ εἰδήσεις περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως καὶ φροντίξῃ περὶ τῶν υποθέσεων αὐτοῦ. Τέλος ὁ Τίρων, ἀφοῦ εἶδε τῇ 7 Δεβρίου 43 πίπτοντα τὴν φίλον αὐτοῦ ὑπὸ τὰ ξίφη τῶν μισθωτῶν τῆς τριανδρίας, ἐγκητέλιπεν ἐντελῶς τὴν Ῥώμην καὶ

ἔζησεν ἐκτοτε εἰς τὰ ἰδιόκτητα αὐτοῦ κτή-ματα, ὅπου συνέλεξε τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνος καὶ τὰ ἐξέδωκε, καθὼς καὶ τὴν βιογραφίαν αὐ-τοῦ καὶ πλεῖστα ἴδια ἔργα. Τὸ σπουδαιότατον ὅμως ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ Ῥωμαϊκὴ στενογρα-φία, ἣτις ὀνομάσθη, nomine Tironianae, ση-μεῖα Τίρωνιανὰ, καὶ ἣτις μετὰ τὸν θάνατον αὐ-τοῦ, συμβάντα κατὰ τὸ ἔτος 4 π. Χ., ὑπὸ διαφόρων ἐπεξεργασθεῖσα εἰσῆχθη ἐν τοῖς σχο-λαίοις, θεωρηθεῖσα ὑπὸ τῶν πρακτικῶν Ῥωμαίων ὡς ἐπιστήμη χρησιμωτάτη.

Γνωρίζομεν λοιπὸν μετὰ θετικότητος, ὅτι ἡ στενογραφία ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ῥω-μαίοις ἀπὸ τοῦ ἔτους 63 π.Χ. Ἐπίσημον δὲ ἀποδείξιν διδασκαλίας αὐτῆς εὐρίσκομεν εἰς ἐν διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ τοῦ ἔτους 301 μ. Χ., κατὰ τὸ ὁποῖον δρίζονται τὰ δίδασκτρα τὰ πληρωνόμενα παρ' ἐκάστου μαθη-τοῦ τῆς στενογραφίας εἰς 75 δηνάρια, περίπου 9 δραχμ. κατὰ μῆνα. Ἀπὸ Κικέρωνος γίνεται πολ-λάκις μναῖα ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῆς ἐποχῆς ἐ-κείνης στενογράφων, οἷτινες ὀνομάζοντο ση-μειογράφοι, ταχυγράφοι, ὀζυγράφοι, γραμματεῖς, νοτάριοι κτλ.

Ἀπὸ τῆς Ῥώμης μετεφυτεύθη ἡ στενογρα-φία εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου εὐρίσκομεν αὐτὴν πρωταγωνιστοῦσαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Χριστιανι-κῆς ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποῖαν προσήνεγκε σπου-δαίως ἐκδουλεύσεις. Πρῶτον κατεγίνοντο οἱ σε-νογράφοι αὐτοπροκρινέτως, ἀργότερον δὲ, πιθα-νῶς ἀπὸ τῆς Γ' ἐκατονταετηρίδος, ὡς εἰδικοί ὑπάλληλοι «notarii ecclesiastici», ἵνα ση-μειώνωσι τὰ ἀφορῶντα τοὺς μάρτυρας τῆς ἐκ-κλησίας, δηλ. νὰ σημειώνωσι τὰ κατὰ τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατον τῶν μαρτύρων, πρὸς ὃν σκοπὸν διωρίσθησαν κατὰ πρῶτον ἱερεῖς· κάτοχοι τῆς στενογραφίας ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου Φα-βιανοῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δεσίου. Τὰ πρω-τόκολλα ταῦτα, τὰ μαρτυρολόγια, ἐφυλλάσσοντο ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν μαρτύρων ἀνεγινώσκοντο δημοσίως πρὸς ἀνάμνησιν τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Τοιοῦτοι στενογράφοι, ἂν ἰδιωτικοὶ ἢ ἐπίσημοι δὲν γνωρίζομεν, μνημο-νεύονται τινες. Οὕτως Εὐχαρίστis, κρατῶν τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης κατὰ τοῦ ἁγίου Θεοδώρη-του, καὶ οὕτω μάρτυς γενόμενος τῶν βλαβῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, ἔρριψε, κυριευθεὶς ὑπὸ συμπαθείας, τὰ κονδύλια καὶ ἔ-πεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Καὶ ὁ Γενέσιος, εἰς τοιαύτην τινὰ σκηνὴν παρευρεθείς ὡς στενογρά-φος, ἀνεχώρησεν ἕνεκεν ὁμοίου λόγου ἐκ τοῦ δι-καστηρίου. Καὶ οἱ ἅγιοι Νέων καὶ Τύρβων ἦσαν τοιοῦτοι στενογράφοι, καὶ διάκονός τις Κορνή-λιος. Ὅτι ἐν τοῖς δικαστηρίοις ὑπῆρέτουν στε-νογράφοι ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι, φαίνεται καὶ ἐκ τινος χωρίου τῶν Πενδεκτῶν. Καὶ ὁ Δαμά-

σκίος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰσιδώρου ἀναφέρει ὅτι «ὁ πηρεσίαν ἐτέλει ἢ πρὸς τάχος ἐπετέτακτο γράφειν τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων πραττόμενα». Ἀπὸ τῆς Γ' δὲ ἤδη ἐκατονταετηρίδος οἱ λόγοι τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας κατεγράφοντο ὑπὸ στενογράφων. Οὕτω λέγει ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ περὶ τοῦ Ὁριγένους, ζήσαντος ἀπὸ τοῦ 185 ἕως τὸ 254, «ἄτε μεγίστην ἤδη συλλεξάμενον ἐκ τῆς μακρῆς παρρησίας· ἔξιν, τὰς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ λεγομένας διαλέξεις ταχυγράφοις μεταλαβεῖν ἐπιτρέψαι· οὐ πρότερον ποτὲ τοῦτο γενέσθαι συγχεχωρηκότα». Γρηγόριος δὲ ὁ Ναζιανζινὸς 318—390 ἐν τῷ 32^ῳ αὐτοῦ λόγῳ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποχαιρετᾷ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀναφέρει καὶ τοὺς στενογράφους· «χαίρετε γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι», ἐννοῶν οὕτω τοὺς στενογράφους, οἵτινες ἐκράτουν σημειώσεις ἐν γνώσει αὐτοῦ, καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας πρὸς τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἄδειαν, ἢ καὶ ὑπὸ ἑθρῶν παρρηγιζόμενους, ἵνα εὐρωσὶ τι ἐπιλήψιμον ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Καὶ μαθηταὶ τινες τοῦ Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, ἀποθανόντος τὸ ἔτος 386, ἐστενογράφων τὰς κατηχήσεις αὐτοῦ περὶ τῶν βάσεων καὶ τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σωκράτης δὲ ὁ Σχολαστικὸς ἀναφέρει, ὅτι ἐκράτηθησαν αἱ διδασκαί Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πρεσβυτέρου Ἀντιοχείας 347—407 ὑπὸ στενογράφων, ὅπερ ἐπιβεβαιούται ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου καὶ τοῦ πατριάρχου Γεωργίου. Περὶ τοῦ Ἀττικῶ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἀναφέρει ὁ αὐτὸς Σωκράτης, ὅτι· «Μέτριος δὲ πρὸς τοὺς ἐπ' ἐκκλησίᾳ λόγους ὡς μήτε γραφῆς ἀξίους νομίζεσθαι τοῖς ἀκροαταῖς.» Πρὸς τούτοις ἦτο ἀνατιθεμένη εἰς στενογράφους κληρικοὺς ἡ σύνταξις τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων. Οὕτω γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἐπίσκοπος Τικίνου ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ ἦτο στενογράφος. Βασίλειος δὲ ὁ μέγας 328—379 λέγει ἐν ἐπιστολῇ τινὶ πρὸς στενογράφον· «Οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόπτερον ἔχουσι. Διὰ τοῦτο σημείων χρῆζουσιν, ἵνα ἱπταμένων αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων» κτλ. Ὁ Ἰερώνυμος διηγείται, ὅτι ἔνεκεν ἀσθενείας τῶν ὀφθαλμῶν καὶ σωματικῆς ἀδυναμίας δὲν ἔγραφε πλέον ὁ ἴδιος, ἀλλ' ὑπηγόρευεν εἰς στενογράφον, ὁ ὁποῖος, ἐάν ποτε σκεπτόμενος ἤρχει κατὰ τὴν ὑπαγόρευσιν, ἐδείκνυε σημεία ἀνυπομονησίας. Πολλοὺς δὲ ἔτι στενογράφους εὐρίσκομεν μνημονευμένους κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης στενογραφίας ὁλίγιστα ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ὁ Κορρ ἀναφέρει δύο χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν φυλαττόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ περιέχει τὰ συγγράμματα Διονυσίου τοῦ Ἀρσιοπαγίτου μὲ στενογραφικὰ σημεία γεγραμ-

μένα, τὸ δὲ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων περιέχει συγγράμας τοῦ Ἑρμογένους καὶ ἄλλων.

Ἦ γινώσκεις τῆς Τιρωνικῆς ταχυγραφίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἥτο λίαν περιορισμένη κατὰ τὴν Θ' ἐκατονταετηρίδα, κατὰ δὲ τὴν Ι' ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Ἀπὸ τῆς Ι' μέχρι τῆς Ις' ἐκατονταετηρίδος μόνον ὑποθέσεις δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν περὶ τῆς γνώσεως τῆς στενογραφίας, αἵτινες μετ' ἀκριβοῦς ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν δύνανται ἴσως νὰ ἄγωσιν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ στενογραφία δὲν ἔπαισεν ἐντελῶς εἰς λήθην, ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη δὲν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ θέματος ἡμῶν.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ χώρα, ὅπου ἡ στενογραφία ἔλαβε νέαν ζωὴν καὶ ὅθεν διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ. Διὰ τοῦτο δικαίως καυχᾶται ἡ Ἀγγλία, ὅτι εἶναι ἡ πατρίς τῆς στενογραφίας. Ὁ Ratcliff ἔκαμε τὰ πρῶτα βήματα περὶ τὰ τέλη τῆς Ις' ἐκατονταετηρίδος καταρτίσας σύστημά τι στενογραφίας συνιστάμενον εἰς τὴν παρὰ λείψιν τῶν φωνηέντων καὶ τινων συμφώνων, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη ἐν Λονδίνῳ ἐν ἔτει 1688, ἐκατὸν ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐφευρέτου. Μετ' αὐτὸν εἰργάσθησαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους ὁ Bright καὶ ὁ Bales. Ἀλλὰ τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας Ἀγγλικῆς στενογραφίας ἔθεσεν ὁ John Willis, καταρτίσας σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε τὸ 1602. Τότε ἀπαντῶμεν ἤδη σημεία στενογραφικὰ ἐπιδεκτικὰ τελειοποιήσεως. Ἐπὶ τῶν ἱχνῶν αὐτοῦ βαδίσαντες ὁ Will, ὁ Dix καὶ ὁ Mawd κατέστησαν ἔτι τελειότερον τὸ σύστημα. Μετ' αὐτοῦ, ἀνγνωρισθείσης τῆς χρησιμότητος τῆς στενογραφίας, κατέγειναν πολλοὶ περὶ αὐτὴν, ἐξ ὧν διεκρίθη ὁ Taylor, ὁ ὁποῖος κατήρτισε σύστημα πλήρες, μέχρις οὗ ἔφθασεν ἡ στενογραφία εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, τὸν ὁποῖον νῦν κατέχει. Ἀπὸ τοῦ τέλους δὲ τῆς παρελθούσης ἐκατονταετηρίδος, ὅτε μετὰ σφοδρὰς συζητήσεις ἐν ἀμφοτέραις ταῖς βουλαῖς ἐπετράπη ἡ δημοσίευσίς τῶν συζητήσεων, κατέχει ἡ στενογραφία σπουδαίαν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ θέσιν. Καὶ ἤδη δὲν ὑπάρχει ἐφημερίς ὅπως οὖν σπουδαία, ἥτις νὰ μὴ ἔχῃ τοὺς στενογράφους αὐτῆς ἐν τοῖς θεωρείοις τῶν δύο βουλῶν. Ἐν χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει τὸ σύστημα τοῦ Pitman, τὸ ὁποῖον ἐβασίσθη ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ προϋπάρχοντος συστήματος τοῦ Taylor. Ὁνομάσθη δὲ φωνογραφία, διότι γράφει τὴν τοσοῦτον ιδιότροπον κατὰ τὴν προφορὰν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν οὐχὶ ὅπως γράφεται, ἀλλ' ὅπως προφέρεται. Τὸ αὐτὸ σύστημα ὑπάρχει ἐν χρήσει καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου οἱ στενογράφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰσεχώρησε καὶ τὸ ὠραῖον φύλον, εὐρίσκουσιν εὐρὴ καὶ κερδοφόρον στάδιον ἐνεργείας.

Ἦθελεν εἶσθαι λίαν διεξοδικὸν νὰ κάμωμεν

ἔστω καὶ ἀπλὴν μνείαν ὄλων τῶν συστημάτων καὶ ὄλων τῶν χωρῶν, ἐνθα εἶναι ἐν χρήσει ἡ στενογραφία, καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν χώραν, ἥτις κατ' ἐξοχὴν σπουδαίως ἐνήργησεν ὑπὲρ ἀναπτύξεως καὶ διαδόσεως τῆς τέχνης ταύτης.

Ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς ΙΖ' ἐκατονταετηρίδος καθηγητὴς τις κατέγεινε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ πῶς νὰ καταστήθῃ δυνατὸν νὰ γράφῃ τις τόσον ταχέως ὅσον ἄλλος ὑπαγορεύει. Ἐκτοτε δὲ ἄπειρα συστήματα ἐξεδόθησαν καὶ ἐδιδάχθησαν, ἐξ ὧν τὰ μᾶλλον ἀξιωματικὰ, ἐκτὸς ἐκείνου τοῦ Taylor, τὸ ὁποῖον ἐφηρμόσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν, εἶναι τὸ τοῦ Mosengeil 1819, τοῦ Berthold 1819, Stærk 1829, Nowak 1830, ἡ λεγομένη Homographie 1831, τὸ σύστημα τοῦ Stolze 1838 καὶ τέλος τὸ σύστημα τοῦ Gabelsberger 1834. Ὁ Βαυαρὸς ὑπάλληλος Γαβελσβέργερ ἤρχισε τὸ ἔτος 1817 ν' ἀσχολῆται περὶ τὴν εὔρεσιν ταχυγραφικῆς τινος μεθόδου, ἔχων μόνον σκοπὸν νὰ κατασταθῇ χρησιμώτερος εἰς τοὺς προϊσταμένους αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγον ὥμως, ὅτε ἡ Βαυαρία ἐγένετο συνταγματικὸν κράτος, ἀπεράσισε νὰ τελειοποιήσῃ τὴν μέθοδον αὐτοῦ οὕτως, ὥστε νὰ κατορθώσῃ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ στενογραφῇ τὰς συζητήσεις τῶν βουλῶν. Τὸ ἔτος 1829 ἐξετάσθη τὸ σύστημα αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Βαυαρικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐνεκρίθη καὶ ἐπηνέθη διὰ λίαν τιμητικῶν ἐκφράσεων, θεωρηθὲν ὡς ἐξοχὸν μεταξὺ ὄλων τῶν ὑπαρχόντων συστημάτων καὶ ὡς πληρέστατα ἐκπληροῦν τὸν σκοπὸν τῆς στενογραφίας. Καὶ τότε τῇ συνδρομῇ τῆς πολιτείας καὶ τινων ιδιωτῶν ἐδίδαξε τὴν στενογραφίαν εἰς πολλοὺς μαθητὰς, οἵτινες διέδωκαν αὐτὴν ἀνὰ πᾶσιν τὴν Γερμανίαν, καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1834 τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ περὶ στενογραφίας εἰς τόμον ὀγκωδέστατον, τὸ ὁποῖον οὐδ' οἱ ἀντίπαλοι τοῦ συστήματος αὐτοῦ δύνανται ν' ἀρνηθῶσιν, ὅτι εἶναι ἔργον σπουδαίον, ὅπερ πάντοτε θὰ κατέχῃ θέσιν τιμητικὴν μεταξὺ τῶν περὶ στενογραφίας ἔργων. Ἐνεκα τῆς τελειότητος αὐτοῦ τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη εἰς πλείστας ξένας γλώσσας μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, μόνον δὲ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ συναγωνίζεται μετὰ τοῦ συστήματος τοῦ Stolze, τὸ ὁποῖον ὅμως βεβαίως εἶναι κατώτερον. Τὸν Γαβελσβέργερ ἡ πατρίς αὐτοῦ εὐγνωμονοῦσα ἀντήμειψε καὶ ἐτίμησεν, ὠνόμασε δὲ τελευταῖον καὶ ὁδὸν τινὰ ἐν Μονάχῳ ὁδὸν Γαβελσβέργερ.

Τὸ σύστημα τοῦ Γαβελσβέργερ ἐκμαθὼν ὁ πατὴρ μου, Ἰωσήφ Μίνδλερ, ἐν καιρῷ τῶν Πανεπιστημιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν, ἐφήρμοσεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, προϊδὼν ὅτι μεγίστων ὠφελειῶν πρόξενος ἦθελεν ἀποβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία, ἀπὸ τοῦ 1843 συνταγματικῶς

κυβερνωμένη, εἶχε δύο νομοθετικὰ σώματα, ἐν οἷς ἡ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων πολιτικὴ εὐγλωττία ὁσημέρτι ἀνεπτύσσετο. Ἡ ἐφαρμογὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν συστήματος ταχυγραφικοῦ, εἰδικῶς δημιουργηθέντος διὰ τὴν Γερμανικὴν, παρουσίαν ἀπείρους καὶ μεγάλας δυσκολίας ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο γλωσσῶν κατὰ τὴν γραφὴν, τὴν προφορὰν καὶ τὴν γραμματικὴν. Οὐχ ἥττον ὑπερέβη εὐδοκίμως τὰ προσκόμματα καὶ διὰ τινων τροποποιήσεων καὶ μεταβολῶν ἐμόρφωσε σύστημα, ὅπερ ἠθέλε τις νομίσαι, ὅτι ἐφευρέθη διὰ τὴν Ἑλληνικὴν. Διορισθεὶς ἐν ἔτει 1856 καθηγητὴς τῆς στενογραφίας ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ, ἐδίδαξεν αὐτὴν μέχρι τοῦ 1866, ὅτε ἐπαύθη λόγῳ οἰκονομίας. Ἡ Ἑλληνικὴ στενογραφία εἶναι τελειοτάτη καὶ εἰς χεῖρας κκοῦ στενογράφου ἱκανοποιεῖ πάσας τὰς ἀξιώσεις τοῦ βήματος. Δοκιμασθεῖσα δὲ ἐν ταῖς παραδόσεσι, τοῖς δικαστηρίοις, ἐν δημοσίαις συναθροίσεσιν, ἐν τῇ Ἑθνικῇ Συνελεύσει καὶ ἔκτοτε ἐν τῇ Βουλῇ τῶν ἀντιπροσώπων, ἐξεπλήρωσε πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὸν προορισμὸν αὐτῆς, κατασταθεῖσα στοιχεῖον ἀναπόσπαστον τοῦ νομοθετικοῦ σώματος.

Προκειμένου περὶ Ἑλληνικῆς στενογραφίας θεωρῶ καθήκον μου νὰ κάμω μετ' ἐπαίνων μνείαν τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἑλλήνος καθηγητοῦ Πάνου Ἡλιοπούλου, ὁ ὁποῖος ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν εὐρέθη ὡς μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου ἐν ἔτει 1845 ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως διδασκτικῶν βιβλίων, εἰργάσθη εἰς τὸν καταρτισμὸν συστήματος Ἑλληνικῆς στενογραφίας, ἵνα δι' αὐτῆς κατορθώσῃ νὰ καταγράψῃ τὰ μαθήματα τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας. Τὸ σύστημα τοῦτο συνιστάτο εἰς τὴν παρὰ λείψιν τῶν ἄρθρων, ἀντωνυμιῶν τινων, διαφορῶν χρόνων τῶν βοηθητικῶν ῥημάτων εἶναι καὶ ἔχει, τῶν καταλήξεων τῶν οὐσιαστικῶν καὶ εἰς συμβολικά τινὰ σημεία διὰ τὰς συνεχῶς ἀπαντωμένας λέξεις. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης κατάρθωτε νὰ κρατῇ σημειώσεις τῶν παραδόσεων καὶ νὰ ὠφεληθῇ αὐτὸς καὶ οἱ συμμαθηταὶ του. Τὸ ἔτος 1852, ἀναμνησθεὶς πάλιν τῶν προτέρων στενογραφικῶν αὐτοῦ ἀσκολιῶν καὶ εὐρὴν τὸ Γαλλικὸν σύστημα τῆς στενογραφίας τοῦ Sénouff, ἐθεαλίωσεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοῦ στενογραφίαν, ἣν καὶ ἐξέδωκε τῇ συνδρομῇ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, ἥτις ἀμέσως κατενόησε τὴν χρησιμότητα τῆς στενογραφίας, τὸν φεβρουάριον τοῦ 1853, διδάξας καὶ μαθητὰς τινας. Ἀλλ' ἡ Στενογραφία αὕτη δὲν ἦτο ἐπαρκὴς εἰς ἀκριβοῦς καταγραφὴν τῶν λεγομένων καὶ δὲν ἔλαβε μεγαλειτέραν ἀνάπτυξιν. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγα ἔτη ἦλθεν ἐκ Γερμανίας ὁ Ἰωσήφ Μίνδλερ καὶ ἔδωκε δείγματα τῆς τελειότητος τοῦ συστήματος αὐτοῦ, ἔπεσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς λήθην ἡ Στενογραφία τοῦ κ. Ἡλιοπούλου.

Ἡ στενογραφία καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμπνεύσεως ἀνεγνωρίσθη ὡς λίαν ὠφέλιμος τέχνη. Ἡδὴ ὁ Βαλέριος Πρόβος λέγει ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς μονογραφίας αὐτοῦ «De notis Romanorum interpretandis», ὅτι εἶναι «studium necessarium», μελέτη ἀναγκασιότατη. Ἀργότερον δὲ ὁ πεπαιδευμένος Moligneux γράφει πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ, τὸν διάσημον φιλόσοφον Loke, συνιστῶν τὴν ἐκμάθησιν τῆς στενογραφίας εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ «la sténographie est une connaissance très nécessaire aux gens des lettres et aux gens d'affaire», δηλ. ἡ στενογραφία εἶναι γνώσις ἀναγκασιότατη εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον ἔχοντα γραφικὰς ἐργασίας. Κατὰ δὲ τοὺς ἡμετέρους χρόνους οὐδεμία πλέον ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῆς· καὶ ἡ ἐκμάθησις αὐτῆς ἔχει τὸ χρήσιμον πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. Ὁ μαθητὴς μετ' ὀλίγα ἡδὴ μαθήματα εὐρίσκει τι τὸ ἐπαγωγὸν, διότι εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ κάμῃ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ σημειώσεις διὰ στενογραφικῶν στοιχείων. Ὅσῳ δὲ προοδεύει τὸσῳ μᾶλλον εὐχαρίστως καταγίνεται εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς τέχνης ταύτης, ἥτις μετ' ὀλίγον χρόνον καθίστησιν αὐτὸν ἱκανὸν ν' ἀκολουθῇ αὐταῖς λέξεσι τὰς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν αὐτοῦ· ἅμα δὲ τῇ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ φοιτήσῃ εἶναι ἄπειρα τὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα ἀποκτᾷ διὰ τῆς γνώσεως τῆς στενογραφίας· διότι, ἐνῶ ἀκολουθεῖ τὰς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν ἄνευ κόπου κατὰ λέξιν, τῷ ἐντυπῶνται συγχρόνως τὰ γραφόμενα, διότι εἶναι ἡναγκασμένος νὰ δίδῃ μεγαλειτέρην προσοχὴν παρὰ κατὰ τὴν συνήθη γραφήν· ἐκτὸς τούτου δὲν φθείρει τὴν γραφὴν του, ἥτις, ὡς γνωστὸν, σπουδαῖον τρέχει κίνδυνον κατὰ τὰ Πανεπιστημιακὰ ἔτη ἕνεκα τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς εἶναι ἡναγκασμένος ὁ μαθητὴς νὰ γράφῃ, ὥστε καταντᾷ σχεδὸν δυσανάγνωστος· καὶ διὰ τοῦτο τὸ λεγόμενον «docti male pingunt» «οἱ πεπαιδευμένοι γράφουσι κακῶς» ἐπὶ τοσοῦτον ἀληθεύει, ὥστε κατὰ τὸν πρακτικὸν βίον, ὅτε ἰδίως εἶναι χρήσιμος ἡ εὐανάγνωστος γραφή, καταντᾷ ἀδύνατος σχεδὸν καὶ χορῆζει ἰδιαιτέρας μαντικῆς δυνάμεως ἢ ἀνάγνωσις τῆς τῶν πεπαιδευμένων γραφῆς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων. Κατὰ δὲ τὸν πρακτικὸν βίον εἶναι μεγίστη ἡ χρησιμότης τῆς τέχνης ταύτης, διότι ἀνεξαρτήτως τῶν ὠφελειῶν, τὰς ὁποίας παρέχει διὰ τῆς ταχίστης σημειώσεως πάσης ιδέας ἢ πάσης διαιρέσεως, εἶναι βοήθημα σπουδαίον οὐχὶ μόνον εἰς τὸν πεπαιδευμένον, ἀλλὰ εἰς πάντα γνωρίζοντα γράμματα· χρησιμεύει εἰς ἰδιαιτέρας σημειώσεις ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ὡς μέσον ἀνταποκρίσεως, ὡς ἡμερολόγιον. Πόσον καιρὸν ἤθελον κερδίσει π. χ. οἱ ἔμποροι καὶ πόσας χεῖρας ἤθελον οἰκονομήσει, ἂν, ἀντὶ τῆς

συνήθους γραφῆς, εἰσέγαγον τὴν στενογραφίαν ἐν ταῖς ἀλληλογραφίαις αὐτῶν! Ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ συγγραφεὺς δύνανται διὰ στενογράφου νὰ περαιώσωσιν ἄνευ κόπου ἐξ ἀπλάσιαν τῆς συνήθους ὑπηρεσίαν· ὁ φιλόλογος, ὁ νομικὸς, ὁ δικηγόρος, ὁ δικαστὴς πόσον δύνανται νὰ ὠφελήθωσι διὰ τῆς τέχνης ταύτης εἶναι κατὰδηλον. Τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν ἐταιριῶν, τῶν συλλόγων, τῶν συμβουλίων καὶ ἐν γένει πάντων τῶν πολυμελῶν σωμάτων στενογραφικῶς κρατούμενα γίνονται πιστότατα καὶ ἀνεπίδεκτα ἀμφισβήτησεως.

Ἀλλ' ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς ὠφελείας τῆς στενογραφίας ἀναπτύσσεται ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν κοινοβουλευτικῶν σωμάτων διὰ τῆς πίστεως καὶ κατὰ λέξιν κατὰγραφῆς τῶν ἐν αὐτοῖς λεγομένων. Ἐκεῖ γίνεται ἡ στενογραφία τὸ ζωνόργανον μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐξέλεξε. Πάν ὅ,τι οἱ ἀντιπρόσωποι συζητοῦσι καὶ ἀποφασίζουσι φέρεται πιστῶς εἰς γνῶσιν τῶν πολιτῶν, καὶ ὁ λαὸς μανθάνει διὰ τῆς τέχνης ταύτης, ἂν καὶ πῶς ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον αὐτῶν οἱ ἀντιπρόσωποι του, τί ἐλέχθη καὶ τί ἀπεφασίσθη πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν. Ἄνευ αὐτῆς ἤθελον ἀπολεσθῇ διὰ τοὺς συγχρόνους καὶ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους πολλὰ τῶν λαμπροτέρων μνημείων κοινοβουλευτικῆς εὐγλωττίας καὶ πολιτικῆς δεινότητος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν καλῶν ῥητόρων συντελεῖ τὰ μέγιστα, διότι εἶναι τὸ κάτοπτρον τοῦ λόγου, ἐν τῷ ὁποίῳ δύνανται ὁ ῥήτωρ νὰ ἴδῃ ἑαυτὸν, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ συγκρίνῃ καὶ οὕτω νὰ ἀποβάλλῃ τὰς τυχόν ἐλλείψεις αὐτοῦ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ὑπακτὸν βαθμὸν τῆς ῥητορικῆς τέχνης. Τὰ πολλὰ ταῦτα καὶ ἄπειρα ἄλλα ὠφελήματα ἔχουσιν ὑπ' ὅψιν πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις εἰσέγαγον τὴν διδασκαλίαν τῆς στενογραφίας ὡς υποχρεωτικὸν μάθημα εἰς τὰ γυμνάσια, τὰ ἐμπορικὰ, τεχνικὰ καὶ στρατιωτικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τινὰ Πανεπιστήμια, καὶ χορηγοῦσι πᾶσαν συνδρομὴν καὶ προστασίαν εἰς τὴν τέχνην ταύτην, ἥτις παρ' ἡμῖν εὐρίσκεται ἔτι ἐν τοῖς σπαργάνοις· ὑπάρχει ὅμως ἐλπίς, ὅτι θέλει διαδοθῇ ἅμα γίνωσι γνωστὰ τὰ μεγάλα ὠφελήματα, ὧν γίνεται πρῶτος.

ΜΟΝΗ ΒΑΡΝΑΚΩΒΑΣ

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἑνὸς τῶν παμπληθῶν ἐκείνων βουνῶν τῶν σχηματιζομένων ὑπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον τεινόντων ἀντερείσματων τῆς σειρᾶς τῶν Βαρδουσίων ἢ ὀρέων τῆς Δωρίδος, κεῖται ἡ μικρὰ μὲν, πλὴν ἀρχαία μονὴ τῆς Βαρνάκωβας. Πέντε ὥρας μακρὰν τῆς Ναυπάκτου καὶ ἐν μιᾷ τῶν ὀρεινότητων τῆς Ἑλλάδος χωρὶν κειμένη ἡ γραφικὴ τάτη αὕτη μονή, πᾶν ὀλίγους ὑποδέχεται τοὺς

ἐπισκεπτομένους ὑπὸ τὴν φιλόξενον αὐτῆς στέγην, καὶ τούτους οὐποτε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς, ἀλλ' εἰς τὰ μοναστηριακὰ μόνον βρώματα πρὸς κόρεσιν ἐδοιοπορούντων στομάχων ἀποβλέποντας. Καὶ πῶς ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλως, ἀφοῦ ὁ τρόπος τοῦ ποιοποιεῖν ἐν Ἑλλάδι ἐστὶν ἔτι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ὑπὸ τοῦ Σατωβριάνδου ἐπὶ Τουρκοκρατίας περιγραφόμενος, καὶ καθ' ὃν μακρὰ ὥραι λίαν βραδέως διέρχονται ὑπὸ καυστικῶν ἡλίων ἐπὶ ἀχαλινώτου βραδυπορούσης ἡμιόνου; Οὐδαμῶς σχεδὸν ἔχνος διαχαράξεως ὁδοῦ, πρυσκοπούσεως καθ' ἕκαστον βῆμα τῆς πορείας ὑπὸ τῶν διατεμνόντων τὴν τρίβον βράκων, καὶ οὐδεμία σχεδὸν μέριμνα περὶ τῆς πρώτης ταύτης ἀνάγκης τῆς συγκοινωνίας, ἥτις θεωρεῖται τὴν σήμερον ὡς τὸ βαθμόμετρον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων χωρῶν. Κατὰ τὸν ἐσχάτως πλεῖστα μέρος τῆς Ἑλλάδος περιελθόντα D'Estournelle, οἱ παρ' ἡμῖν πολιτευόμενοι πρῶτον μὲν φροντίζουσι περὶ τῶν ἰδίων, δεύτερον δὲ περὶ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τῶν, τρίτον περὶ τῆς ἐπαρχίας τῶν καὶ τελευταῖον, ἂν μένῃ καιρὸς, περὶ τῶν κοινῶν. Οὐδὲν ἀδικώτερον τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διατίθεται ὁ διὰ τὴν συγκοινωνίαν εἰδικὸς φόρος. Τὰ ὑφ' ὅλου τοῦ ἔθνους συνεισφερόμενα ἐξοδεύονται εἰδικῶς εἰς ἓν μόνον μέρος, ὅπερ εὐτυχεῖ νὰ ἔχῃ ἰσχυρὸν τινα πολιτευόμενον, ἐνῶ ἕτεραι χῶραι, ἐπίσης συνεισφέρουσαι καὶ ἐν αἷς μικρά τις γέφυρα θὰ ἦτο μέγα εὐεργέτημα, οὐδὲν πρὸς τοῦτο ἔχουσι δικαίωμα, οὔτε κατ' οὐσίαν οὔτε κατὰ τύπους, διότι πλεῖσται καὶ μετὰ τὴν ἐνδειξιν τῆς ἀνάγκης ἀπαιτοῦνται νὰ ἐκτελεσθῶσι διατυπώσεις. Διαδραμὼν ἐσχάτως τὴν ὀρεινὴν χώραν τῆς κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου βορείου σειρᾶς ὀρέων, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς φωλεᾶς τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, διότι τὰ τοιαῦτα ἀκίνδυνα σήμερον ἄλλα, καὶ αὐτοὶ οἱ παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογοῦντες, ἀκλᾶροντες ἔμπροσθεν ἀσημάντου τινὸς ἐνεπιγράφου λίθου τῆς συνοικίας Πλάκας, ἐῶσι τοῖς ξανθοῖς τῶν Σαξόνων τέκνοις, ἀλλὰ τῶν σημερινῶν περιστάσεων ἕνεκα, ἔσχον ἀφορμὴν νὰ θαυμάσω τὸ γραφικὸν τῆς χώρας κάλλος, καὶ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν μικρὰν ταύτην μονήν, ἥτις ἕνεκα τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἱστορίας τῆς, ἐστὶ καὶ πῶς μείας ἀξία. Διήλθον τὴν χώραν τῶν Λοκρῶν Ὀζολῶν καὶ τὸ ἱερὸν δάσος τοῦ Ποσειδῶνος τὸ κείμενον ἄνωθεν τῶν ἐρειπίων τῆς Μυωνίας (Παυσ. 10, 38, 4), ὅπερ σύγκειται ἐξ ἐλατῶν καὶ κέδρων, καὶ οὐ ἡ ὑλοτομία ἐστὶν ὁ μόνος πόρος ἐξ οὗ οἱ πτωχοὶ ἀπόγονοι τῶν Ὀζολῶν ἔχουσι τὴν παρηγορίαν. Ἐνταῦθα βεβαίως ὁ Θεὸς καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἐφῆρμεσε τὸ «ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου φαγεῖν τὸν ἄρτον σου», διότι εἶδον τοὺς ὑλοτόμους κατόικους τοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Μυωνίας χωρίου Ἀγία Εὐθυμία, καὶ ἀπογόνους τῶν Ὀζολῶν, ἐν τῷ κατέρχεσθαι τὰς δυσβάτους κλι-

τύας τῶν πετρωδῶν ὀρέων φέροντας ἢ σύροντας μέγιστα ξύλα, σανίδας δὲ κομιζομένους ὑπὸ γυναικῶν ἢ ὄνων. Οὐδαμῶς ἀγροὶ, οὐδαμῶς γεωργία, ἀλλ' ἀέναντος ὑλοτομία καὶ βαρεῖα μεταφορά. Βεβαίως οἱ Ὀζολοὶ οὗτοι δύνανται ὑπερηφάνως νὰ εἰπωσι μετὰ τῶν Ἰσπανῶν μεταλλουργῶν «Misère, tu as tué mon père, mais à présent je le tiens». Ὅποια ἡ θέσις τῶν γυναικῶν τούτων! Ἡ ἀέναντος ἐργασία καὶ ὁ τρόπος τοῦ φέρειν βαρεὰ φορτία στρωτήρων ἢ σανίδων ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας ἐν δυσβάτοις τόποις, ἀναπτύσσουσι τοὺς πόδας καὶ τοὺς ὤμους, καὶ κωλύουσι παντελῶς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θελκτικοῦ γυναικείου στήθους, ὑφ' ὃ πάλαι ἡ εὐαίσθητος αὐτῶν καρδιά, καὶ ἐν γένει καταστρέφουσι τὸ ἁρμονικὸν καὶ στρογγύλον τῶν μελῶν, ἕνεκα τοῦ ὁποῦ τοῦ φύλου ἐκλήθη ὠραῖον, ἐμπνεῦσαν εἰς τὸν καλλιτέχνην τὴν ὑπερτάτην καλλονὴν τῆς καλλιμόρφου θεαίνης. Τὴν πρώτην νεότητα ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὸ γῆρας, τῆς πρώτης βλαστήσεως ἔπεται ἀμέσως ὁ μαρasmus. Κατῆλθον ἐντεῦθεν, πολλὰ ἄναντα, πέραντα καὶ κάταντα διελθὼν, πρὸς τὸν ποταμὸν Μόρνον, οὐ αἶ ὄχθαι εἰσι κατὰφυτοι ὑπὸ δρυῶν καὶ κέδρων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐπὶ πετρωδὺς λόφου ἐπεσκέφθη τὰ γραφικὰ ἐρείπια ἐτέρως πόλεως τῶν Ὀζολῶν, τῆς τῶν Ἰαίων, στεφόμενα ὑπὸ τῶν λειψάνων τοῦ πύργου μεσαιωνικοῦ τινος δυνάστου, καὶ μετὰ κοπιώδη ἄνδρον ἀφικόμην εἰς τὴν γραφικὴν τάτην θέσιν τῆς ἐν λόγῳ μονῆς.

Ὅποιος ἀξιοθαύμαστος δρίζων, ἀποτελούμενος ὑπὸ τῶν καταφύτων ἐκείνων ὀρέων, μεστῶν μεταλλοπρεπῶν δρυῶν καὶ κέδρων, καὶ εἰς τὸ βάθος κατ' ἀντίθεσιν ὑπὸ τῶν γυμνῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων τῆς χώρας τῶν Κραββάρων. Μόνος δὲ ὁ ἰδὼν τὰς ἀγόνους ἐκείνας ῥάχεις δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἐπαιτικὸν ἐπαγγέλημα τῶν κατόικων, ὧν ἐκάστου ἡ περιουσία μετρεῖται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῇ καλύβῃ του κρεμασμένων βρακτιδίων, ἐκάστης ἀντιπροσωπευούσης μακρὰν ἐπαιτικὴν εἰς διαφόρους πόλεις ἐκδρομὴν. Τί δύναται νὰ ἐλπίσῃ τις παρὰ τῶν κατόικων χώρας ἐκτεταμένης ἐν κεκαυμέναις φάραγξιν ἐνθα οὐδεμία ὑπάρχει βλάστησις, οὐδαμῶς ἀρκούσα σκιά ὅπως φιλοξενήσῃ μικρόν τι πτηνόν, ἐνθα αἱ πηγαὶ ἀπεξηράνθησαν, καὶ ἐνθα βασιλεύει θανάσιμος σιγὴ μόλις διακοπτομένη ὑπὸ τοῦ κρωγμοῦ σαρκωδῶν τινὸς ὀρέου ἱπταμένου περὶ σφαῖρας τι πτωμα! Πόσον δικαίως οἱ Ἕλληνες ἐπέρσευσαν ὅτι οἱ ἄνθρωποι κατήγοντο ἐκ τῶν δένδρων, ἀλλ' οἱ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος κάτοικοι, διὰ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν δασῶν, ἐνθα μόνον διαμένουσιν οἱ ξηροὶ καὶ ἡμίκαυστοι κορμοὶ, λίαν ἐπιζημίως δι' ἐαυτοὺς παριστῶσι τοὺς προγόνους τῶν.

Ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπικαλουμένης Βαρνάκωβας ἢ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Βερνικῶβου ἢ Βερνικῶ, στέφει τὴν κορυφὴν λόφου ὑπερκειμέ-

νου τῆς θαλάσσης περὶ τὰ 800 μέτρα καὶ καταφύτου ὑπὸ δρυὼν· περιβάλλεται δὲ ὑπὸ κεκλιμένων ἀμπελώνων, ὧν ὁ ὠρεὶος καὶ ἀφρονος οἶνος ἐνισχύει τοὺς πατέρας εἰς τὸ ἐπίμοχθον τῆς μετανόιας τῶν στάδιον. Ἀποτελεῖται δὲ σήμερον, ὡς πᾶσαι αἱ μὲναι τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τετραπλεύρου περιβάλλου, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πλευρῶν τοῦ ὁποῦ ὑπάρχουσι τὰ κελλία, ὧν προέχει σκεπαστὸς συνεχὴς ἐξώστης στηριζόμενος ἐπὶ ἀξέστων δρυῶν δοκῶν, ἐστεγασμένος διὰ πλακῶν ἐκ τοῦ πέριξ σχιστολίθου πετρώματος· ἐξαγομένων. Ἐν μέσῳ τοῦ τετραπλεύρου τούτου περιβάλλου, εἰς τὰς γωνίας τοῦ ὁποῦ εὐρίσκονται θολωταὶ εἰσοδοί, καίται ὁ ναὸς, εὐμηκες ὀρθογώνιον οἰκοδόμημα ἐκ λελαξευμένου λευκοῦ τιτανολίθου, μετὰ διέρρου στέγης καὶ μικροῦ ἐν μέσῳ προσέχοντος πυργίσκου θολωτοῦ. Ἀνηγέρθη δ' οὗτος τελευταῖον ἐν ἔτει 1831 ἐπὶ τῶν θεμελίων ἀρχαιοτέρου ναοῦ ἀνατιναχθέντος διὰ πυρίτιδος ὑπὸ τοῦ Κλουταχῆ κατὰ τὸν Ἀγῶνα, μετὰ τὴν γενναίαν ἐξοδὸν τῶν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸν Σκαλτζᾶν καὶ Σαφάκαν πολιορκηθέντων Ἑλλήνων. Τὸ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ διαφόρων πλακῶν γεγλυμένων καὶ μεμουσειωμένων. Ἐν τινι τούτων παρίσταται ἀτελὲς διὰ μωσαϊκοῦ λέων ἡ παρεμφερὲς τι θηρίον μετὰ φοβερῶν ὀνύχων, ἐν πολλοῖς δὲ φαίνονται νεώτεροι ἐπισκευαὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ ὅλον διακείμεναι. Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν, οὐσαν ὅλως νέαν, οὐδὲν ἄξιον λόγου ὑπάρχει. Ἐν δὲ τῷ ναῷ μοι ὑπεδείχθη παλαιὸς ξυλόγλυπτος σταυρὸς ἐν ᾧ παρίστανται διὰ λεπτοτάτης ἐργασίας διάφοροι τῆς ἱερᾶς ἱστορίας πράξεις, εἶναι δὲ διακεκοσμημένος διὰ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ διαφόρων πολυχρῶν πολυτίμων λίθων, τὸ δὲ περιεργότατον διὰ τὴν ἐποχὴν του καὶ διὰ πολυχρῶν σμάλτου. Ἐσθῆρικται δ' οὗτος ἐπὶ ἀργυρᾷ κωνικῇ συρματοπλέκτου βάσεως λεπτότατα ἐξεργασμένης, διακεκοσμημένης δὲ, ὡς ἅπας ὁ σταυρὸς, διὰ πολυχρῶν πολυτίμων λίθων. Λέγουσι δὲ αὐτὸν οἱ πατέρες, κατὰ τὰς εἰωθίας ὑπερβολάς, ἐκτιμηθέντα ἀντὶ 25 χιλιάδων φράγκων. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαιότης του ἐστὶ προφανής, ἀλλ' εἶναι ἄρα δώρημα αὐτοκράτορος τινος, ἢ κατὰ παρωχημένην τινα ἐποχὴν προσφορά τῆς ἀγίας Ῥωσσίας ὡς προσοικειωθῇ τοῖς Χριστιανοῖς συνωδᾷ τῇ διαθήκῃ Πέτρου τοῦ μεγάλου, ἢ μᾶλλον τῷ ἀμετατρέπτῳ αὐτῆς πολιτικῷ προγράμματι; Ἐν τῇ τερπνοτάτῃ πλὴν μεμονωμένῃ ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων ἐρήμῳ ταύτῃ θέσει, ἐκτελοῦσι τὴν μετάνοιαν τῶν 8 ἕως 40 πατέρες, ὧν τὴν μονότονον ὑπαρξίν ἀναζωπυρεῖ τὸ ἀδιάλλακτον ἐκεῖνο ἀδελφικὸν πρὸς ἀλλήλους μῖσος, ὅπερ ἀναπτύσσεται ἐνίοτε μετὰ συγγενῶν, συχνάκις μετὰ συνάδελφων, πάντοτε μετὰ καλογήρων. Τὸν ἡγούμενον κ. Νικηφόρον, ἄνδρα μεσήλικα καὶ ἀκμαῖον, ὅστις ἐθεώρησεν ἐπάναγκας ν' ἀφιέρῃ τὸ ὑπόλοιπον

ἡμῖς τοῦ βίου του πρὸς ἐξάγνισιν ἴσως ἀμαρτιῶν τοῦ πρώτου ἡμίσεος, ἀρτίως δὲ χειροτονηθέντα, εὖρον ἀρκούσης παιδείας κάτοχον καὶ περιποιητικώτατον, δι' ὃ μυρίας ὀφείλω αὐτῷ χάριτας.

Ἐκ τῶν πέριξ καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν φαινομένων συντριμμάτων μαρμάρων καὶ τεμαχίων στηλῶν πρᾶσινου Τηνίου προφυρίτου λίθου, καθὼς καὶ τῶν σωζομένων προφανῶς Βυζαντινῶν μωσαϊκῶν τοῦ ἐδάφους, ἐξάγεται ὅτι ἡ μονὴ αὕτη οὐ μόνον πλεῖστα ἔτη ὑπάρξεν μετρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀξία λόγου ἄλλοτε θά ἦτο. ὡς κατέδειξεν ἡ ἀκροθιγῆς μόνον ἐξέτασις τῆς ἱστορίας τῆς πρώτης αὐτῆς ἐγκυκλιότητος. Καὶ ἄνωθεν μὲν τῆς θύρας τοῦ σημερινοῦ ναοῦ ὑπάρχει μαρμαρίνη πλάξ, λεῖψανον τοῦ πάλαι ναοῦ, φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν «Δεδόμηται τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργείᾳ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ Θεὸς καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου παρὰ τοῦ δσιωτάτου κ. Ἀρσενίου, ἐπὶ Κοσμᾷ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου» ἔτος 1585 ἀπὸ κτίσεως κόσμου=1077 μ.Χ., ἐπονται δὲ μετὰ ταῦτα «Ὁ δὲ δευτερος ναὸς διὰ τοῦ Ἰωάννου βασιλεύοντος κὺρ Μανουὴλ τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐπὶ Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου. Ἔτος 1585 (655 ἀπὸ κτίσεως κόσμου=1147 μ.Χ.). Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἡ μονὴ μετρεῖ 800 ἔτων ὑπαρξίν· ἀλλ' ἡ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς ἔρευνα, πλεῖστον ἐτι φῶς ἐπέχεεν ἐπὶ τῆς ἐνδιαφερούσης καθισταμένης ἱστορίας αὐτῆς.

Ἡ μικρὰ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς, ἐλάχιστον χῶρον ἐν τινι ἀποθήκῃ κατέχουσα, σπανίως ἀνοίγεται. Σύγκειται δ' ἐκ τινων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ὅλως νέων, ἐν οἷς ὅμως ἐλλείπει ἡ πλήρης σειρὰ τῶν θαυμασίων ἔργων τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐλλείψις οὐδόλως γίνεται ἐπαισθητή, διότι χρῆσις μόνον γίνεται τῶν ἐν τοῖς ἀναλογίαις τοῦ ναοῦ κειμένων ἐκδόσεων τοῦ ἐν Ἑνετίᾳ ἐργαστηρίου ἐλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ὅπερ κατακλύζει τοιοῦτων τὴν Ἀνατολὴν ἅπασαν, καὶ ἅτινα διὰ τὸν ἀρχαιότροπον δίχρουν τύπον τῶν, τὸν ἰδιαίοντα χάρτην, τὰ ἀκατέργαστα ξυλογραφήματά των, ἀντικείμενα εἰς τὴν πρόδον τῆς τέχνης, θεωροῦνται ὡς μόνα μετέχοντα τῆς ἀπαιτουμένης ἀγιότητος ἢ εὐαναγνώσεως. Τὰ δὲ χειρόγραφα πληροῦσι μικρὸν σάκκον, ἐνθα εὕρηνται ἐνετικὰ καὶ τουρκικὰ ἔγγραφα καὶ τινα βυζαντινὰ χρυσόβουλλα. Πάντα σχεδὸν ἀναφέρονται εἰς προνόμια ἢ κτήσεις τῆς μονῆς. Ἐν ὅμως τούτων, τὸ καὶ περιεργότερον, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Συνδέεται δὲ τοῦτο πρὸς φύλλον, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἰταλικὴ αὐτοῦ μετάφρασις, φέρουσα ἐπιγραφὴν μὲν Coria, χρονολογίαν δὲ 1695. Κατὰ τοῦτο ὁ ναὸς ἀνηγέρθη ἐκ βάρων καὶ ἐξωγραφῆθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδώρου Δούκα, πατριαρχεῖοντος τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου κὺρ Γερ-

μανοῦ καὶ ἐπὶ ἡγουμένου τοῦ δσιωτάτου κ. Τιμοθέου. Ὁ δὲ ἐσωθεν νάρθηξ ἀνηγέρθη ἐκ βάρων καὶ ἐξωγραφῆθη ἐπὶ Μανουὴλ μεγάλου βασιλέως τοῦ Πορφυρογεννήτου κλ. Κατωτέρω δὲ τὸ ἔγγραφο ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐσωθεν ναὸς, οὗτινος φαίνονται ἔτι τὰ ἐρείπια τῶν θεμελίων, συγχωνευθέντα ἅπαντα σήμερον εἰς τὸν μόνον ὑπάρχοντα μετὰ τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου, ἀνηγέρθη ἐκ βάρων καὶ ἐξωγραφῆθη παρὰ τοῦ δσιωτάτου κὺρ Ἐρασμίου, βασιλεύοντος τοῦ κὺρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐπὶ Νικολάου τοῦ δσιωτάτου πατριάρχου. Καὶ ταῦτα μὲν σύμφωνα πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς θύρας ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ παλαιῦ τούτου ἔγγραφου, μετὰ τῆς ἰταλικῆς αὐτοῦ μεταφράσεως ἐστὶ τὸ μᾶλλον ἀξιοπερίεργον, ἔχον αὐτολεξὶ ὡς ἐξῆς «Ἐβασίλευσεν ὁ κὺρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς χρόνους τριάκοντα ἑφτά, ὅσῳς διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Ἀκάκιος. Κεῖται δὲ ἐν λάρνακι εἰς εἰσερχομένου ἐν τῷ ναῷ ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει ἐντὶ αὐτῇ μονῇ Βερνικό. Μετὰ δὲ ταῦτον ἔβασίλευσεν Ἰωάννης ὁ Ἀντριάσιος ἔτη 24, καὶ μετὰ τοῦτον ἔβασίλευσε κὺρ Μανουὴλ ὁ Πορφυρογεννήτος. Κεῖται δὲ καὶ αὐτὸς ἐν λάρνακι τῆς αὐτοῦ μονῆς Βερνικό εἰς εἰσερχομένου εἰς τὸν ναὸν δεξιὰ, ἀντικρὺ τοῦ κὺρ Ἀλεξίου, ὡς καὶ αὐτὸς κὺρ Μανουὴλ κρατήσας τῆς Βασιλείας ἔτη 38». Ἀναγνοὺς ταῦτα, παρετήρησα μετὰ τῶν μωσαϊκῶν τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ καὶ ἀκριβῶς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ συμπίπτουσας πρὸς τὰς περιγραφομένας θέσεις ὑπὸ τοῖς θόλους τοῖς ἐνοῦντας τὰς δευτέρας καὶ τρίτας στήλας ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῷ εἰσερχομένῳ, εὐμεγέθεις μαρμαρίνας πλάκας φερούσας ὅπας δι' ὧν προφανῶς προσηρμόζοντο ἄλλα μάρμαρα σχηματίζοντα ἐπιτάφια μνημεῖα. Τῇ δὲ προθύμῳ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν πατέρων βοήθειᾳ ἀνασκησάσας διὰ μυχλοῦ τὰς πλάκας ταύτας, εἶδον κάτωθεν καλῶς κατεργασμένους καὶ κεχρισμένους τάφους, πλὴν ὅλως κενούς. Εἰσὶ δὲ οὗτοι προφανῶς οἱ μνημονευθέντες τάφοι, οἵτινες ἀνοιχθέντες ποτὲ ἐφυλήθησαν, ἀφαιρεθεῖσάν τῶν λαρνᾶκων. Ὁ πρῶτος τῶν αὐτοκρατόρων τούτων ὅστις ἔβασίλευσε «χρόνους τριάκοντα ἑφτά», οὗτινος ὁ τάφος ἐστὶν ὁ ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ κείμενος, ἐστὶν ὁ νεανίας ὅστις νικηφόρος ἀπεδείχθη στρατηγὸς εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, καὶ ὅστις διὰ τῆς ἀξίας του κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην. Ἐβασίλευσε δὲ οὗτος πράγματι ἔτη 37, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1081—1118, ἀναδείχθεις εἰς τῶν μεγάλων αὐτοκρατόρων ἕνεκα τῶν τότε περιστάσεων καὶ πρὸ πάντων τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαβάσεως τῶν σταυροφόρων, ὧν οἱ ἡγεμόνες προσεκύνησαν τὸν Ἀλέξιον ὡς ἀνώτερον. Πῶς ὅμως οὗτος μετονομάσθη Ἀκάκιος καὶ ἐτάφη ἐνταῦθα ἀποβάνει δυσεξήγητον, διότι κατὰ τὴν ἱστο-

ρίαν, οὗτος ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀφῆς τὴν διαδοχὴν εἰς τὸν υἱόν του Ἰωάννην, δι' ὃ δυσχερستهῖσα ἡ σύζυγός του Εἰρήνη ἔδραμε παρὰ τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην καὶ ἀνερῶνησεν «ὦ ἄνερ, καὶ ζῶν παντοίαις μεθοδίαις ἐκέκασο, ἀντίφθογγον τὴν γλῶτταν πλουτῶν τοῖς νοήμασι, καὶ νῦν δὲ ὡσαύτως τοῦ βίου ἀπαλλαττόμενος ἀμεταπτώτως ἔχεις οἷς καὶ πρώην προσέκεισο». Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα προσέφερον οὗτος εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ, ἀναγεσθέντος κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας του (1085), δι' ὃ καὶ ὡς ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν πατέρων, ὡς κτήτωρ ἀπ' αἰῶνων μνημονεύεται πάντοτε, ταφεῖς δὲ μετὰ θάνατον ἐνταῦθα, μεταφερθέντος τοῦ λεψάνου του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πολλάκις εἰθίζετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μνημονεύεται ἔτι καὶ νῦν τακτικῶς ὡς κτήτωρ τῆς μονῆς. Τούτου ὁ υἱὸς Ἰωάννης, ὃν τὸ μνημονευθὲν ἔγγραφο ἐπονομάζει Ἀντριάσιον, βασιλεύσας ἔτη 24, ἐστὶν ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστὸς ἀγαθὸς αὐτοκράτωρ, ὁ ἐπικληθεὶς Καλοῖωάννης, βασιλεύσας πράγματι 24 ἔτη, 1118—1143. Οὗτος δὲν φαίνεται ὅτι ἐτάφη ἐνταῦθα, καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀπεβίωσε παρὰ τὸ ὄρος Ταῦρον, ἀναδείξας ὡς διάδοχον τὸν διακρινόμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ νεώτερον υἱόν του Μανουὴλ. Ὁ Μανουὴλ οὗτος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ ἔγγραφῳ ἀναφερόμενος κὺρ Μανουὴλ ὁ Πορφυρογεννήτος, ὅστις τέθαιπται ἐν τῷ δεξιῷ θέν τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν ναὸν τάφῳ, ὃν ἀνοίξας εὖρον βαθύτατον, καλῶς κεχρισμένον πλὴν κενόν Ἐβασίλευσε δὲ πράγματι 38 ἔτη, 1143—1180, ἀποθάνων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 1180 καὶ ταφεῖς, ὡς δείκνυται, ἀντικρὺ τοῦ πάππου αὐτοῦ κὺρ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἐν τῇ μικρᾷ λοιπὸν ταύτῃ μονῇ καὶ ἐπὶ τῶν γραφικῶν ὀρέων τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος κεῖνται οἱ τάφοι δύο τῶν μεγαλειτέρων Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Ἰδίως ὁ Μανουὴλ θεωρεῖται καὶ εἰς τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ γενναιοτέρων στρατηλάτῶν τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ῥώμη του λέγεται τοιαύτη ὥστε ὁ ἀνδρειότατος τῶν Εὐρωπαίων ἵπποτων, ὁ ἡγεμὼν Ῥαιμουῦδος ὁ ἐπικληθεὶς Ἡρακλῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ δόρατος καὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος. Κατέβαλε ποτε, ἐφιππος ὢν, συνάμα καὶ διὰ μιᾶς τοὺς δύο ῥωμαλεωτάτους τῆς Ἰταλίας ἱππότεας. Μετὰ δύο δὲ ποτε συντρόφων προσβαλὼν δεκαοκτὼ Τούρκους, ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, προσβληθεὶς δ' ἀκολούθως ὑπὸ πεντακοσίων καὶ περικυκλωθεὶς, διέσχισεν αὐτοὺς καὶ ἐσώθη ἀβλαβής. Ἐν μιᾷ δ' ἡμέρᾳ ἐφόνευσέ ποτε ἰδίᾳ χειρὶ τεσσαράκοντα ἐχθρούς, καὶ ἐπανήλθεν ἐφιππος σύρων ἀνηρτημένους ἐκ τοῦ ἐφιππίου του τέσσαρας αἰχμαλώτους, μυρία δ' ὅσα τοιαῦτα φέρεται περὶ αὐτοῦ ἡ ἱστορία. Ἦτο δὲ καὶ μεγαλεπήβολος οὐχ ἥττον

ἢ ἄνδρες, καθότι συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἀνακτῇ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀναλάβῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Ῥώμης στέμμα. Τοιοῦτος δ' ἄνθρωπος οὐ καίεται ὁ τάφος ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ μονῇ τῶν δωρικῶν ὁρέων.

Κατὰ τινὰ προφητείαν τοῦ Ἀγαθαγγέλου, δόπανον ἀνακαλυφθῶσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ τάφοι τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων οἱ Τοῦρκοι θέλουσι διωχθῇ εἰς τὴν κόκκινην μηλέαν. Ἀλλ' ὑπῆρξαν τόσοι αὐτοκράτορες, καὶ ἐπομένως τόσοι τάφοι!

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐγγράφων ἄξιον μνείας ἐστὶν ἕτερον ἑλληνιστὶ συντεταγμένον, ἐκδομένον δ' ἐν Ναυπλίῳ καὶ φέρον χρονολογίαν 10 10 θρίου 1696. Ἔστι δὲ τοῦτο διαταγὴ τοῦ Καπιτάν Γκενεράλη τῆς ἐκλαμπροτάτης ἐνετικῆς δημοκρατίας Ἀλεξάνδρου Μολίνου, οὗ φέρει ἰταλιστὶ τὴν μεγαλόσημον ὑπογραφήν, καὶ δι' οὗ διατάσσεται ἡ ἀναγνώρισις προνομίων καὶ παραχώρησις παλαιοῦ ὑδρομύλου μετὰ γαιῶν τινῶν εἰς τὴν μονήν, ἕνεκα τῶν καταστροφῶν καὶ ζημιῶν ἃς ὑπέστη παρὰ τῶν ἐπιδρομῶν ὑπὸ τινὰ Δεϊρεκμπέην Τοῦρκων. Ἔστι δὲ τοῦτο περίεργον ὡς ἐνδείξει οὐχὶ τῆς φιλολογικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ τῆς κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ἐπισήμου γλώσσης. Ἄν καὶ ἐξεδόθη περ' ἐνετικῆς ἀρχῆς, ἐν μὲν τῇ γραφῇ οὐδόλως ἀπαντῶνται αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἐκεῖναι ἐπιτομεύσεις καὶ συγχωνεύσεις γραμμῶν, ἡ δὲ γλώσσα μᾶλλον ὁμοιάζει τῇ καθωμιλημένῃ ἐστερημένῃ βαρβαρισμού καὶ διαλεκτικῶν ἰδιωμάτων.

Περαιτέρως ἱστορικὰς ἐρεῦνας περὶ τῆς μονῆς ταύτης δὲν ἠδυνήθη νὰ κάμω· ἔστωσαν ὅμως βέβαιοι οἱ εὐγενῶς εἰς τὰς τῶν μέσων αἰώνων μελέτας ἐπιδοθέντες ἐσχάτως ὀλίγοι, ὅτι εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει τι ἄξιον τῆς προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης τῶν, καὶ ὅτι οἱ εὐγενεῖς αὐτῶν ἀγῶνες ἀποδίδονται ἐξ ἴσου τῷ Ἑλληνισμῷ χρήσιμοι πρὸς τοὺς τῶν ἀρχαιοδιφῶν, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρίσκουσι τὴν ὁδὸν κεχαραγμένην παρὰ ξένων σοφῶν.

Διαμείνας ὅσον ἡδυνάμην ἐν τῇ τερπνοτάτῃ ταύτῃ μονῇ καὶ περιεργασθεὶς τὰς περίξ καταφύτους κορυφὰς πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν γραφικωτέρων τῆς φύσεως πανοραμμάτων, ἡτοιμάσθην πρὸς ἀναχώρησιν. Ὁ φίλος ἡγούμενος καὶ δύο τῶν πατέρων ἠθέλησαν εὐγενῶς φερόμενοι νὰ μὲ συνοδεύσωσι μέχρι τινός. Ἐπέβησαν λοιπὸν καὶ οὗτοι μικρῶν κατεσκληκυῖων ἡμιόνων τῆς μονῆς, ἐξ ἐκείνων ἃς οἱ τὰ τῆς πολιτείας διέποντες ἐνόμιζον ὅτι ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἐν πάσῃ στιγμῇ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, ὀνειρευθέντες τὰς μονὰς ὡς ἡμιονοφορεῖα. Βεβαίως δ' ἦσαν ἐξ ἐκείνων ἃς ὠνειρεύθη ὁ Φαραὼ, ἃν μετὰ τοὺς στάχους καὶ τὰς ἀγέλαδας ὠνειρεύθη καὶ ἡμιόνους, δι' ὃ καὶ ἐπεστράφησαν κατὰ μέγα μέρος μετὰ τινὰ χρόνον ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τῶν, μὴ δυνάμεναι ἕως νὰ μασήσωσι κριθὴν ὡς οὖσαι.

εἰθισμέναι εἰς τὴν ἐπὶ κλιτύων βοσκήν. Μετ' ἀπότομον κάθοντον μιᾶς ὥρας κατήλθοντες εἰς τὸν δῆμον Οἰνεῶνος, διελθόντες κάτωθεν λόφου ἐστεμμένου δι' ἑλληνικῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας ἕως ὁμωνύμου ἑλληνίδος πόλεως. Ἐπὶ δὲ τῇ θέρᾳ ἀνδρῶν τινῶν ἑλληνικῆν φερόντων ἐνδυμασίαν ὁ ἡγούμενος, στραφεὶς πρὸς με καὶ δεικνύων ἕνα τῶν παρισταμένων καὶ χαιρετισάντων ἡμᾶς, εἶπεν ὑπομειδίων· «ὁ κύριος δῆμαρχος Οἰνεῶνος». Μετὰ δὲ τὴν σύστασιν ταύτην ἐγὼ μὲν ἀποχαιρετίσας τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς πατέρας, ἠκολούθησα μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ δημάρχου Οἰνεῶνος τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ δήμου τοῦ Κλήμα, οἱ δὲ καλόγηροι ἤρξαντο ἀναβαίνοντες τὴν ἀπότομον πρὸς τὴν μονὴν τῶν ὁδῶν, ἡτις ἐστὶ καὶ ἡ πρώτη τῆς πρὸς τοὺς οὐρανούς ἀναβάσεως βαθμίδος.

ΠΩΣ ΑΠΟΚΤΑΤΑΙ ΤΟ ΚΑΛΟΝ ΥΨΟΣ

Πρῶτος κανὼν, ὅστις συνιστᾶται πρὸς ἀπόκτησιν καλοῦ ὕψους, εἶναι τὸ σπουδάζειν σαφῶς τὸ ἀντικείμενον, περὶ οὗ πρόκειται νὰ πραγματευθῇ τις. Τοῦτο φαίνεται ἕως μικρὰν ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ ὕψος· ἀλλ' ὅμως ἡ σχέσις εἶναι στενοτάτη.

Τὴν βᾶσιν καλοῦ ὕψους ἀποτελεῖ ἡ καλαισθησία, ὅταν συνοδεύηται ὑπὸ ζωνηρᾶς φαντασίας. Τὸ ὕψος καὶ αἱ σκέψεις τοῦ συγγραφέως συνέχονται τοσαῦτον στενῶς, ὥστε πολλάκις δυσκόλως ὑπ' ἀλλήλων διακρίνονται· ἂν αἱ ἐντυπώσεις τῶν πραγμάτων ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἡμῶν ἦναι ἀσθενεῖς καὶ δυσδιάκριτοι ἢ περιπεπλεγμένοι καὶ συγκεχυμένοι, ἡ ἐκθεσις αὐτῶν δὲν θὰ ἦναι διάφορος, ἐνῶ ὅταν ἀντιληφθῶμεν σαφῶς καὶ κατανοήσωμεν ἐντελῶς τὸ ἀντικείμενον περὶ οὗ γράφομεν, κατὰ φυσικὸν λόγον ἡ ἔκφρασις ἡμῶν θὰ ἦναι σαφὴς καὶ ἔντονος.

Δεύτερον, πρὸς ἀπόκτησιν καλοῦ ὕψους εἶναι ἀπαρατήτως ἀναγκαῖα ἡ συχνὴ ἀσκήσις περὶ τὸ συνθέτειν. Πολλοὶ κανόνες ἐδόθησαν ὡς πρὸς τὸ ὕψος· ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἦναι λυσιτελεῖς ἄνευ ἀσκήσεως καὶ ἔξεως. Ἐνταῦθα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι πᾶν εἶδος συνθέσεως δὲν βελτιοῖ τὸ ὕψος. Τοῦναντίον ἡ ἀπρόσεκτος καὶ ἡ ἐσπευσμένη σύνθεσις προξενεῖ σύγχυσιν μᾶλλον καὶ καθιστᾷ δυσεύρετα τὰ σφάλματα καὶ ἀδιορθώτους τὰς ἀπροσεξίας. Ἐν ἀρχῇ πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα βραδέως καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας· ἡ εὐκολία καὶ ἡ ταχύτης περὶ τὸ συνθέτειν εἶναι ὁ καρπὸς μακροτέρως ἀσκήσεως. Εἰς τὸ ἐζητημένον καὶ ἐπιμελεσμένον ὑπάρχουσι διαγεγραμμένα ὀρθὰ τινὰ· ὁφείλομεν δὲ νὰ μὴ ἀναστέλλωμεν τὸν ῥοῦν τῶν ἰδεῶν, μὴδὲ νὰ ψυχραίνωμεν τὴν θερμότητα τῆς φαντασίας, ἐπὶ πολὺ σταματώντες εἰς ἐκάστην

1. Ἡ λέξις ἐν τῇ Παραγραφῇ, ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ κ. Ν. Γ. Σαλμοῦ.

λέξιν, καὶ φροντίζοντες ἂν ταύτην ἡ ἐκείνην μᾶλλον πρέπη νὰ μεταχειρισθῶμεν· ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς πρέπει ν' ἀκολουθῶμεν τὴν ἐν τῇ συνθέσει ἀναπτυσσομένην ὁρμήν, ἂν πιστεύωμεν, ὅτι θέλομεν ἐκφρασθῇ ἐπιτυχῶς, ἔστω καὶ ἐπὶ κινδύνῳ νὰ παρεισδύσωσιν ἀπροσεξίαι τινές· διότι ἐπὶ τούτων δύναται νὰ ἐπέλθῃ διόρθωσις κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐργασίας.

Ὅ,τι γράφομεν πρέπει νὰ θέτωμεν κατὰ μέτρος ἐπὶ τινὰ χρόνον, μέχρις οὗ ἡ ζέσις τῆς συνθέσεως κατευνασθῇ καὶ ἡ εἰς τὰς ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας μεταχειρίσθημεν, προσκόλλησις ἡμῶν χαλαρωθῇ, καὶ αὐταὶ δὲ αὐταὶ αἱ ἐκφράσεις λησμονηθῶσι· τότε δὲ ἀναθεωροῦντες τὴν ἐργασίαν ἡμῶν δι' ἀπαυθὺς καὶ κριτικοῦ ὀρθαλμοῦ, ὥσει ἐπρόκειτο περὶ ἔργου ἄλλοτρίου, θέλομεν ἀνεύρει τὰς ἀτελείας, αἵτινες διέφυγον ἐν ἀρχῇ τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Τρίτον, ὡς πρὸς τὴν βοήθειαν, τὴν ἐκ ξένων ἔργων προσγινομένην ἡμῖν, εἶναι φανερόν, ὅτι πρέπει νὰ οἰκειώμεθα διὰ τῆς ἀναγνώσεως μετὰ τοῦ ὕψους τῶν καλλιτέρων συγγραφέων. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον, ἵνα καὶ ἡ περὶ τὸ ὕψος καλαισθησία ἀρμολογῇ ῥυθμίζεται καὶ κεφάλαιον λέξεων ἀποκτάται. Ἀναγινώσκοντες συγγραφεῖς χάριν τοῦ ὕψους πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὸ ἰδιάζον τῶν διαφόρων αὐτῶν τρόπων. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀσκήσις ἐπωφελεστέρα πρὸς ἀπόκτησιν καταλλήλου ὕψους ἢ τὸ μεταφέρειν εἰς λέξεις ἡμῶν αὐτῶν χωρία διακεκριμένου συγγραφέως· ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ἡ μεταφορὰ ὅπως ἀποβῇ ἐπωφελῆς δέον νὰ γίνεται ἀπὸ μνήμης μετὰ ἐπανειλημμένην ἀνάγνωσιν τοῦ χωρίου· μετὰ τοῦτο ποιοῦμεν παραβολὴν καὶ διορθοῦμεν τὰ λάθη.

Τέταρτον, ὁφείλομεν ν' ἀποφεύγωμεν τὴν δουλικὴν ἀπομίμησιν οἰουδήποτε συγγραφέως· διότι τὸ τοιοῦτον διατράσσει τὰς σκέψεις ἡμῶν καὶ καθιστᾷ συνήθως τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως βεβαιασμένον· οἱ δουλικῶς ἀπομιμούμενοι ἀπομιμῶνται μετὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τὰ σφάλματα τοῦ συγγραφέως· οὐδεὶς δὲ δύναται ν' ἀποβῇ καλὸς συγγραφεὺς ἢ καλὸς ῥήτωρ, ἂν δὲν ἔχῃ πεποιοθῇ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώσεις. Πρέπει ἰδίως νὰ προσέχωμεν ἀπὸ τοῦ ν' ἀντιγράφωμεν φράσεις τοῦ συγγραφέως ἢ καὶ ὁλόκληρα τεμάχια αὐτοῦ· τοιαύτη ἔξις θὰ φθείρῃ τὴν φυσικὴν ἔκφρασιν· εἶναι προτιμότερον ν' ἀρκώμεθα εἰς ἰδίαν ἡμῶν μετρίαν σύνθεσιν, ἔστω καὶ μικρᾶς καλλωνῆς, ἢ νὰ ἐπιδεικνύμεθα διὰ ξένων κοσμημάτων, ὅπερ ἐπὶ τέλους θ' ἀποκκλύψῃ τὴν πτωχείαν τοῦ πνεύματός μας.

Πέμπτον, πρέπει νὰ προσπαθῶμεν νὰ προσαρμόζωμεν τὸ ὕψος ἡμῶν πρὸς τὸ θέμα καὶ τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν μας. Ἄν πρόκειται νὰ ὁμιλήσωμεν δημοσίᾳ οὐδὲν σημαίνει ἡ εὐγλωττία καὶ τὸ κάλλος τοῦ λόγου ἂν δὲν προσαρμόζονται εἰς τὰς περιστάσεις καὶ τὰ πρόσωπα· ἀρκεῖς ἂ-

δεξιότητος ἔργον εἶναι νὰ μεταχειρίζηται τις ποιητικὸν ὕψος εἰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἐπιχειρημάτων μόνων καὶ συλλογισμῶν εἶναι χρεῖα, ἢ νὰ ὁμιλῇ πομπικῶς εἰς ἐπήκοον ἐνώπιον προσώπων, ἅτινα οὐδὲν ἐννοοῦσι καὶ ἅτινα δύνανται μόνον ν' ἀποθαυμάζωσι τὴν ἄκραν ἡμῶν ἐπίδειξιν. Ταῦτα εἶναι ἐλαττώματα οὐχὶ τόσον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὕψους, ὅσον, ὅπερ καὶ χειρόν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ κοινοῦ νοός.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ πρὸς ὕψος προσοχὴ δὲν πρέπει ν' ἀποδωκῇ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἰδεῶν· «φροντίζει περὶ τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ σποῦδάς ἐ ἰδίως τὰ πράγματα», λέγει ὁ Κουϊντιλιανός· ὁ κανὼν οὗτος εἶναι τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαῖος, ὅσῳ ὁ πᾶρων αἰὼν ἀποκλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ ὕψος ἢ πρὸς τὰς ἰδέας· εἶναι πολὺ εὐκολώτερον νὰ ἐνδύσῃ τις τετριμμένα καὶ κοινὰ αἰσθητά διὰ τινῶν κεκαλλωπισμένων ἐκφράσεων, ἢ νὰ παρουσιάσῃ γινώμας ἰσχυρὰς, λογικὴν ὑπόστασιν καὶ χρησιμότητα. Τὸ τελευταῖον ἀπαιτεῖ ἀληθὴ εὐφυΐαν, ἐνῶ τὸ πρῶτον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς φιλοπονίας.

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

A6.

Ἄν προΐμηση ἢ μυθολογία καὶ ἀντίση τὸ Δεκέβριον Βαρὺς μὲ χιόνια καὶ ὄψιμος χειμῶνας θὰ μᾶς εὕρῃ. (Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης).

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Τὰ πρῶτα νομίσματα τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος.

Ἐκ σπουδαίας πραγματείας τοῦ κ. Π. Λάμπρου, «Ἀνάδοξα νομίσματα τῶν Μεγάλων Μαγιστρῶν τοῦ ἐν Ῥόδῳ Τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν» ἐπιγραφομένης, καὶ ἐν τῇ Πανδύρᾳ δημοσιευθείσης ἄλλοτε, ἐσταχυολογήσαμεν τὰ ἐπόμενα· Σ. τ. Δ.

Τίς ἠθελε ποτε φαντασθῇ, ὅτι τὸ Νομισματοκοπεῖον τῶν ἐν Ῥόδῳ Ἰπποτῶν, εἰς ὃ ἐκόπησαν ἐπὶ δύο αἰῶνας τὰ μαρτυροῦντα τὴν ὑπόστασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίαν τῶν Ἰπποτῶν νομισμάτων, εἰμαρμένον ἦτο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς κατασκευὴν τῶν πρώτων νομισμάτων ἀναγεννηθείσης τινός Ἑλλάδος; Εἶναι ἐν τοσούτῳ συμβῆναι ἱστορικόν. Ὁ ἀείμνηστος Κυβερνήτης ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐβουλεύσατο σὺν τοῖς σπουδαίοις ἄλλοις καὶ περὶ συστάσεως Νομισματοκοπεῖου ἐθνικοῦ. Μόλις λοιπὸν ἐπέτρεψεν αἱ περιστάσεις, παρήγγειλε τῷ Α. Κοντοσταύλῳ, μεταβαίνοντι εἰς Μεσσήνην δι' ἄλλας ὑποθέσεις, νὰ προμηθευθῇ καὶ τὰς περὶ Νομισματοκοπεῖου ἀπαιτούμενας μηχανάς. Ὁ δὲ Κοντοσταύλος, μεταβάς ἐκεῖ καὶ σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Γραμματέως τοῦ Διοικητοῦ, ἐπέτυχεν νὰ ἀγοράσῃ ἀντὶ τῆς μικροτατῆς ἀξίας ἑκατὸν λιρῶν στεργινῶν ἀπάσας τὰς τοῦ Νομισματοκοπεῖου τῶν Ἰπποτῶν μηχανάς. Ὅθεν εἰς Αἴ-

1. Καθὼς ἐπληροφορήθημεν, αἱ μηχαναὶ αὗται, μετὰ τὴν

γιναν συστηθέντος τοῦ Ἑλληνικοῦ Νομισματοκοπείου, ἐκόπησαν καὶ ἐστάλησαν τῇ 28 Ἰουλίου 1829 εἰς τὴν ἐν Ἀργεῖ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τὰ πρῶτα νομίσματα τῆς ἀναγεννηθείσης πατρίδος μας, συνιστάμενα εἰς τὸν ἀργυροῦν φοῖνικα, τὸ δεκάλεπτον, τὸ πεντάλεπτον καὶ τὸ μονόλεπτον. Ἐν τῇ μικρᾷ λοιπὸν νήσῳ Αἰγίνῃ, ἐν ᾗ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἀργείου Φεῖδωνος ὀκτὼ αἰῶνας π. Χ. τὰ πρῶτιστα, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐκεῖ ὡσαύτως προωρισμένον ἦτο νὰ κοπῶσι μετὰ εἰκοσιεῖς αἰῶνας καὶ τὰ πρῶτιστα τῆς νεωτέρας.

Οἱ Ἰππῶται κατέλαβον τὴν Ῥόδον ἐν ἔτει 1309 καὶ ἐκράτησαν αὐτὴν ἐπὶ 213 ἔτη, ἥτοι μέχρι τοῦ 1522, ὅτε ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Τούρκοι. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ οὗτοι κρίκοι τινὲς τῆς ὅλης Φραγκικῆς ἀλύσεως, τῆς δεσμευσάσης κατὰ τὸν Μεσαίωνα τὴν Ἑλλάδα· ἀλλ' ἤλθον καὶ παρήλθον, ἄλλα ὁρατὰ ἔχνη τῆς διαβατικῆς παρ' ἡμῖν ἐγκαταστάσεώς των μὴ ἀφήσαντες, ἢ ὀλίγα τινὰ οἰκοδομήματα, ἐν Ῥόδῳ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενα, πρὸς δὲ καὶ τὰ νομίσματα αὐτῶν.

Οἱ Ἰππῶται κατὰ τὴν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Κύπρῳ διαμονὴν των, ἄνευ κυριαρχικῆς ἐξουσίας ὄντες, δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν εἰς Ῥόδον ἀπήλαυσαν διάφορα κυριαρχικά δικαίωματα, καὶ ἐντεῦθεν ἤδη ἄρχεται ἡ πολιτικὴ βαρὺτης καὶ τὸ κράτος τοῦ Τάγματος. Ὅθεν ἐν Ῥόδῳ κατὰ πρῶτον ἐξήσκησεν ὁ Μέγας Μάγιστρος Φούλκων de Villaret πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ κυριαρχικὸν δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ γελοιότητες ἐκάστου ἀνθρώπου εἶνε τὸ θήραμα, τὸ κτῆμα καὶ ἡ περιουσία τῶν ἄλλων.

Πρέπει τις νὰ κρύπτῃ μετὰ προσοχῆς πᾶσαν εὐτυχίαν του, ὡς ὁ ἑδοιπόρος τὰ χρήματα αὐτοῦ ὡσάκις διέρχεται ἐπικίνδυνον δάσος. Ἡ κοινωνία ὁμοιάζει *Λημέριον*.

Οὐδένα στέργω νὰ πιστεύσω σοφὸν ἂν δὲν τὸν ἀκούσω τρεῖς λέγοντα «Διστάζω περὶ σου», καὶ δις «Δὲρ ἡξεύρω». (Ἀλφόνσος Κάρ).

διάλυσιν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Νομισματοκοπείου, ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Ὀπλοστάσιον τοῦ Ναυπλίου, ὅπου πιθανὸν νὰ εὐρίσκωνται. Σ. τ. Δ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἡ φλανέλλα.¹

Ὁ χειμὼν πλησιάζει. Ὡς ἐκ τούτου δὲν νομίζομεν ὅλως ἄσκοπον νὰ εἴπωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς φλανέλλας, τῆς τόσον χρησίμης κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους.

Ἡ φλανέλλα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ ἀπορροφᾷ ἀμέσως τὸν ἰδρώτα καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος εἰς θερμοκρασίαν πάντοτε ἴσην. Ὁ ἐλαφρὸς ἐρεθισμὸς, ὃν προξενεῖ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἐπιδερμίδα εἶναι ἐπίσης ὑγιεινὸς εἰς τινὰς περιστάσεις, ὡς καὶ αἱ διὰ φλανέλλας ἐντρίψεις ἀρκοῦσιν ἐνίοτε εἰς ἀποκατάστασιν τῆς κυκλοφορίας, ἣν κρυολόγημά τι ἐπαυσεν ἀποτόμως.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κρυολογημάτων τούτων, ἅτινα τόσους ῥευματισμοὺς καὶ πνευμονίας προξενοῦσιν, ἄριστον μέσον εἶναι ἡ φλανέλλα.

Τὰ ἐκ φλανέλλας ὑποκάμισα εἶναι λίαν ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὁργανισμοὺς, καθὼς καὶ εἰς τοὺς προσβληθέντας ποτὲ ὑπὸ πνευμονίας ἢ βρογχίτιδος, δι' οὓς ἡ ὑποτροπὴ θὰ ἦτο ὀλεθρία.

Ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι καλὸν ν' ἀπαγορευθῇ εἰς τοὺς ἔχοντας ὑγιεῖν τὸν ὁργανισμόν· ἐπιζόμενοι οὗτοι ἄνευ ἀνάγκης εἰς τὴν φλανέλλαν, στεροῦνται πολυτίμου μέσου ἐν ἀνάγκῃ.

Οὐδέποτε πρέπει ὑπερβολικὸς φόβος νὰ στερῇ ἡμᾶς πολὺτιμον βοήθημα διὰ τῆς προώρου ἢ ἀκαίρου χρήσεως τῶν προφυλακτικῶν μέσων.

Ὅπως καταστήσωμεν τὴν ιδέαν ἡμῶν καταληπτοτέραν, λέγομεν εἰς τοὺς εὐρώστους ἐκείνους καὶ ὑγιεῖς, οἵτινες ἑαυτοὺς τε καὶ τὰ τέκνα των συνείθισαν εἰς τὴν ἀδιάκοπον χρῆσιν τῆς φλανέλλας, ὅτι

Ἡ κινίνη εἶναι ἐπίσης ὠφέλιμος εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ διαλείποντος πυρετοῦ, ὡς ἡ φλανέλλα εἰς πάσχοντας τὸ στήθος. Ἀλλ' ἀφοῦ νοσηλεύητε τοὺς πνεύμονας ὑμῶν ἐκ τῶν προτέρων, διατί δὲν πράττετε τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ἀπειλοῦντας ὑμᾶς διαλείποντας πυρετούς; Διατί δὲν λαμβάνετε ἐνίοτε κόκκους τινὰς θεϊκῆς κινίνης;

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ὠφελίμου ἢ μὴ τῆς φλανέλλας. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς πόθεν παρήχθη; Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ *flaine*, ὅπερ ὁ Διέζ παράγει ἐκ τοῦ λατινικοῦ *vlamen*, ἀποκρύπτουτος, καλύπτουτος, ἐκ τῆς σανσκριτικῆς ρίζης *badl*, *προτίθεμαι*, *καλύπτω*. Ὁ Διτρεῖς ὅμως μετὰ μείζονος πιθανότητος παράγει τὸ *flaine* ἐκ τοῦ *flamineum*, ἐριούχου εἶδος πέπλου.

1. Ντολάτος Ἀθηνῶν.

Ἐὰν ὁ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ χρυσὸς διενέμετο μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον ἄτομον θὰ ἐλάμβανε δέκα φράγκα.

ΠΑΡΟΡ.—Στ. 641, στ. 1 ἀντὶ Κανάρης ἀνέγνωται «Κανάρης» ὑπὸ Ἀριστοτ. Βελουρίτου.

ΑΘΗΝΑΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 14.